خانملر اصلاحی

بو اثره دیدم اصلاح ※ خانملره اولور مصباح
و آنلرڭ حقـوقـلرن ※ بو تابدروب ایدر اصلاح

مرتبه :
معلمه کامله بنت عزةالله قاسموا .

ناشرلری : برادران کریمیلر .

قزان .
مطبعهٔ کریمیه
۱۹۰۸

Казань.
Лито. Типографія „Братья Каримовыхъ.“
1908 г.

اخطار

دین وملتمزنڭ ترقیاتی ایچون اصلاح ضرور اولدیغی کبی
اصلاحگده کماله کلمکی ایچون علم ومعارف ضروردر
بناً علیه بنده سوکلو قرده‌شلرمنڭ حاللرینی اصلاح ایچون
واتفاق اوزره حرکت قیلمقلری ایچون برقاچ ضرور
شیلری بیان ایدوب اوشبو رساله‌نی ترتیب ایتدم
واصلاحغه دائر شیلر بیان ایدلدیکندن اسمینی
« خانملر اصلاحی » قویدم .

« کامله »

خانملر اصلاحی

هر بر خانملرده بره‌ر دانه‌سی اولنمق لازم اولدیغی کبی، مکاتب ابتدائیه ده‌ده قزطلبه‌لره درس ایدوب اوقوتمق هم مناسبدر.

بسم الله الرحمن الرحيم

« نیت »

نیت : براشنی کوڭل ایله قصد اینمك دیمکدر. پیغمبرمز محمد علیه السلام حضرتلری عمللر نیت ایله اولور نیتسز عمل عمل دگلدر همده هر کیم گه اوزینڭ نیت ایندیکی اولور دیمشدر. کمنڭ ده نیتی ایندگو ویخشی اولسه ثوابلی اولور ونیتی یامان وبوزق اولسه گناه لی اولورشونڭ ایچونده هر آدمگه براشنی قیلورغه تلادیکنده ایندگولکنی هم جناب حقنڭ رضالقینی نیت اینمك تیوشدر چونکه نیت واخلاص الله تعالی نڭ رضالقینه وعمللرنڭ قبوللغینه ومحشرده هر بر آغرلقدن خلاص تابماقغه سببدر بناءً علیه حرمتلو خانملره توصیه ایدرمکه هر قایچان فائده لی اشگزی ایندگو نیت ایله باشلاب شول اشگزنڭ وجودکه چقماقینه اخلاص کوڭلگز ایله طرشگز نیتگز ایندگو واخلاصگز تام اولسه هر اشگزده خدا بارده چی اوله رق اشگز وجودکه چقار.

«علم»

علم قدرلی وشریف برشی درکه، هر انسانڭ سعادتلی وبختیار اولمقینه باش سبب اولور .

ایگن‌لرنڭ اورلق ، ونباتاتڭ یمش وبرمکی ایچون یغمور نه‌قدر ضرور اولسه انسانلرنڭ‌ده حقیقی انسان اولوب مسعودیة وراحتله یاشامکلری وملی اشلری وجوده کیتورمك‌لری ایچون علم اول درجه ضروردر .

علم نادانلق قارانغولغنی کیدارور، کوڭلنی نورلاندرور الوغ درجه‌لره توتاشدرور . ایاسنی هرتورلی ناچار خلقلردن وهرتورلی بلالردن قوتقارور . بای بولونڭ بولنی وفقیرلکدن قوتولونڭ چاره‌سینی کوسترور بر شهرنڭ یاکه بر پادشاه‌نڭ بایلغی وقوّتی علم سایه‌سنده‌در .

قایو مملکتده علم وهنر کوب بولسه اول مملکتنڭ خلقی بای وپادشاه‌لری قوّتلی بولور شونڭ ایچونده جناب حق حضرتلری بلگانلر ایله بلمگانلر برابر اولورمی ؟ اولمازلر دیه علمنڭ اعلا مرتبه‌ده اولدیغنی بلدرمش وبزلری علمگه ترغیب ایتمشدر . شونڭ ایله برابر پیغمبرمز محمد علیه السلام حضرتلری علم استمکنی ایرنلره هم خاتون قزلره فرض ولازم دیمشدر .

چونکه دینی وملی اشلرمزنڭ اصلاحی وترقیاتی وآدم بالالرینڭ مسعودیة اوزره ترکلك ایتمکلری ایرنلرڭ وخانملرڭ برچه بلملی ومعارفلی اولماقلرینه موقوفدر . اگر شویله‌ده بزم خانملرمز اویغانماسه‌لر علم‌ده دون درجه‌ده اولسه‌لر وآنلره مخصوص مکتب، مدرسه‌لر ومعلوماتلی معلمه‌لر یتشوب علم، هنر ، ادب، اخلاق ایله تربیه ایدلمسه‌لر دین وملتمزڭ کمال ترقی ایله ترقی ایتمیه‌جکی شبهه سزدر .

اتفاق ایله اجتهاد ، همت ایله غیرت بربره جیولورلر ایسه‌هر

اشك وجوده كلهچكنك هيچ شبهه يوقدر . نتاكه ايرلرك همتی تاولرنی قوبارور ديهشلر . لكن برايشه شروع ايتديكمزده اختلاف وشخصياتی بر طرفه براقمليدر چونكه برايشه اختلاف وشخصيات قاتوشور ايسه بديهی اول اشك وجوده كلميهچكنده هم شبهه توتلميدر . معلومدركه بزلرك هراشمزی آرتقه قالدرغان وملی اشلرمزك وجوده چقماوينه سبب اولان اوشبو اختلاف ايله شخصياتدر .

ای قرنداشلر بلورميسز دين وملت خدمتی نيدراين خدمةدر جناب حق طرفندن بيوريلان مقدس خدمة دگلميدر اويله ايسه نچون شخصيات وتعصبلق ايله دين وملت اشلرينه خلاف حركت ايدهمز دين وملت اشينه خلافلق قيلو جناب حقنك اشينه خلافلق قيلو دگلميدر . انصاف ايدهلم اورينبورغ محكمۀ شرعيهسی نظارتنده آلتی مكدن زياده محله اواوبده خانملره مخصوص افيسيالنی آلتی مكتبك اولمديغی تأسفلی وآيانچلی حاللردن دگلميدر بو توغريده انصافقه باقمق ووجدانمز ايله محا كمهقيلمق جمله اسلام قرداشلرمزه بورچ دگلميدر ؟

ای سوكلو خانملر اويغانمق زمانی يتدی ، هرقايومز تربيهمزده اولان ايرنلرمزه حاللرمزی بيان ايدهرك ياش قزلرمزنك ترقياتی ايچون طرشماقلرينی مكتب مدرسهلر بنا ايتهكلرينی اوتنمك تيوشليدر. هم اوزارمزده اتفاق اولهرق جمعيتلر ياصاب وآنچهلر طوپلاپ ملت يولينه صرف ايتمك وممكن قدر ياش قزارمزی علم وادب ايله تربيه لرگه طرشماق تيوشليدر. نتاكه (عام بريغاچ ادب ايسه اول يغاچنك يمشيدر) ديمشلر .

« هنر »

هنر ، شرعا ممدوح وگوزل بر كسبدركه ايتاسيني محتاجلقدن وسائلچيلك قيلودن وسائر قصرر وكيمچيلكلردن صاقلار آدملر قطارنك كوركام درجه ويرور هم راحت وطنچ حالك ياشاتور امّا هنری

برلغان ایرنلر وهنری بولغان خانملر بتون عمرلرینی خوارلقده واسارتده اوتکار دیکاری کوزمز آلدنده در اویلاب قاراساق روسیه یورطنده نچه ملت ونچه درلو طائفه خلقلر اوله رق برگـه یاشامقده مز اوشبولرنك ایچنده فقیرلکده وخوارلقده یاشاغان نه قدر خلقلر وارایسه کوبراگی بیچاره بزم مسلمان قرداشلر بیلدر بونیلدن ؟ البته نادانلـقدن وهنر یوقلقدندر.

درست : بزم مسلمان خانملری آراسنده قزبالالاره هنر علملری اوگرتمك اولقدر لازم وتیوشلی دگل دیه اینسه‌لرده بتون عمرلرینی بایلق وراحتلك ایله اوتکارگان خانملرگنه ایتورلر لکن بزلراشنی تونبلدن اویلاب عمرلرینی فقیره لـکده وآغرلقده کچورگان خانملرنك حالنه قاراب عبرت آلورغه کرکدر. مثلا : برخاتوننك ایری اوله‌درده یدی سیکز واقغنه بالاچاغالاری قالادر شول زمان بوخاتوننك آغای انسی یا بایراق قرداش قبیله‌سی بولمیدر اوشنداق ایری فقیر اولدیغندن بالاچاغالرون تربیه قیلورلق مال وبایلغی ده قالمیدر یا که بویتیمه خاتوننك اوزبالاچاغالرینی طویدروب تربیه قیلورلق هنریده بولمیدر ایمدی اویلاب قارایق برخاتون یدی سیکز بالالرینی نچك طویدرسون ونچك تربیه قیلسون ونچك علم ادب اخلاق وهنر اوگراتسون البته ممکن توگلدر. حالی بوروشچه اولغاچ فقیره خاتـون نـه قیلسون چاره سزدن بالاچاغالرینی سائلچیلك قیلورغه وصوراشورغه چقاروب یباره‌در بیچاره یتیم قالغان ایروقز بالالر تربیه قیلوچی‌لری اولمغاچ آبدراب یغلای یغلای صوراندورغه وسائلچیلك قیلورغه چقوب کیتارلر شویله آچلی توقلی یوروب طماقلرینی طویدرورلر چنلاب قاراساق بزم دین قرده‌شلرمز وخانملر آراسنده بونداى حاللر بیك کوبـدر ایمـدی هرنچکده اتفاق اوله‌رق جمعیت خیریـه‌لر یاصاب پاره‌لر طوپـلاب بوکبی یتیم ویتیمه‌لرنك حاللرینه باقمـق وبردرلو تدبیرلر قیلماق تیوشلیدر.

ای خانملر هنرلی اولگز !

عقل

حرمتلو قرداشلر جهان‌یوزنده نچه‌درلو مخلوقات ونچه‌درلو جان‌ایالری وارایسه جمله‌سندن آرتق وحرمتلواولغانی آدم‌بالالریدر چونکه جناب حق حضرتلری آدم بالالرینی کورکام روشده یاراتوب یوررگه آیاق توتارغه قول، سویله‌شورگه‌تل وایشتورگه‌قولاق ویردیکی کبی آنلك‌اوزرینه عقلنی هم ویرمشدر بو عقل ایسه انسانلری حیوانیتدن جهالت وظلماتدن وسائر یاراماز اشلردن قوتقاره تورغان برشیدر عقل کبی بهالی وعقل کبی قدرلی هیچ‌شی یوقدر لکن بوکبی قدرلی برشینی اورنینه صرف ایدوب اورنسزبرلره صرف‌ایتمکدن صاقلانمق‌لازمدر. اگر آدم‌بالاسی عقلنی علم ومعارف یولینه صرف ایدرسه عالم وفاضل اولور وعلمی ایله عامل اولسه یعنی کامل اجتهادینی صرف ایدوب دین وملت یولینه خدمت اینسه شبهه‌سز ملت آتاسی وملت آناسی اولور بوندای ملی ومقدس خدمتلر ایله عمرینی کیچره‌ن ذاتلرك اسملری تاریخ صحیفه‌لرنده یازیلوب قیامته قدر اینگولك ایله یاد ایدلور. ای‌حرمتلو خانملر سزلرده عقلگزی علم‌هنر ومعارف یولینه صرف ایدوب حقیقی ملت آنالری اولورغه طرشوگز شبهه‌سزاسملرگز تاریخ صحیفه‌لرنده یازلوب قیامته قدر اینگولك‌ایله‌یادایدلورسز. خدا قاشنده زور درجه‌لره اهل اولورسز جناب‌حق جمله‌مزه فائده‌لی علم وملی خدمتلر میسر ایلیه.

انسان

انسان‌اولمش ذات یمك‌ایچمك یاطمق ویوقلاماق یورمك وطورمق ونفس‌تلادیکنی قیلمق ایله‌گنه انسان اولماز چونکه بوصیفتلر حیوانلرده هم واردر. توغروسی انسان اولمق ایچون اوقو هم اوقتو کرکدر واوقوب بلدیکی شیلرنی یرلی برینه صرف ایتمك وفایده‌لی اشلرنی وجودکه چقارمق کرکدر وبیگرا‌کده ملت ایچون قایغرماق وملت ایچون طرشماق وجاننی فدا ایتمك کرکدر بویله اولدیغنده‌غنه انسان چن‌انسان‌اولور.

فائده

فائده ایکی درلودر بری هر کمنڭ اوزینه گنه تیه تورغان فائده‌سیدرکه آنکا منافع شخصیه دیرلر وایکنچیسی اوزینه هم‌اوزندن باشقه‌لره تیه‌تورغان فائده‌درکه آنکا منافع کلیه وعمومیه دیرلر لکن منافع‌شخصیه‌سی ایله‌گنه انسان حیوانلقدن آیرلماز بلکه حیوانلقدن آیرلماق‌ایچون اوشبو منافع‌کلیه وعمومیه‌نی اعتبار ایتمك. واوشبوکا جان وتنی ایله خدمت ایتمك وطرشماق لازمدر. بزم‌کوز تونوب تورغان ملی انسانلرمزڭ بعضلری منافع کلیه‌نی اعتبارغه آلماینچه شخصیاتنه ایاروب کوب اشلرنی قوللرندن بیباره‌یه سبب اولمقده‌لردر وکوب اعتبارلی انسانلره‌مزڭ آبرو یلرنی بیبارگان اوشبو شخصیات ایله نفسانیتدر.

ای حرمتلو خانملر!

اوز فائده‌کزیگنه قایغورتمه‌کز واوز نفسکزیگنه تربیه ایتماگز نه‌قدر فقیر، ونه‌قدر یتمه‌لر واردرکه اوستلری یالانغاچ، طماقلری آچ، وعلمدن بی‌خبرلردر بونلرڭ حاللرینه دقت‌واعتبار ایتمك ایڭ برنچی بورچمزدر.

اویغانمق زمانی

سوکلو قردشلر بوزمان غفلتدن کوزمزی آچوب علم‌هنر ومعارف یولینه کوز توتماق زمانیدر واوزمزڭ انسان ایدکمزی بلوب ودشنوب کامل انسان اولماغه طرشماق زمانیدر. بزلری غفلتده قالدرغان، اسارت وخوارلقغه باشاتکان جهالتمز واتفاقسزلغمز ایدی ایمدی‌جهالتدن قوتلماق واتفاق ایله اشلرمزی اصلاح ایتمك زمانی کیلدی کیلوکز خانملر بایلرمز وفقیره‌لرمز واولوغلرمز وکچیلرمز برجان وبرتن کبی اولوب علم‌ومعارف یولینه طرشابق جمعیتلر یاصاب آقچه‌لر طوپلاب مللتمزڭ آلغه کیتماکینه یاصقچ وبتاکچی اولایق ربم جمله‌مزه الفت

وبروب خدمة مليه‌ده دائم اولماقمزنی نصیب ایلیه .

﴿ اسلامیت ﴾

۱) اسلامیت آدم‌بالالرینڭ دنیاوآخرة سعادة وراحتینه بروسیله اوله‌رق هلاکت وخوارلقغه سبب اولان اشلردن منع ایدوب اصلاح وسعادتکه سبب اولان اشلر ایله امر ایتمشدر .

۲) خداتعالی ایله بنده آراسنده وبنده ایله بنده آراسنده اولغان حقلرنی بلدرمشدر .

۳) جناب حقنڭ ذات مقدسینی بنده‌لرده بولا تورغان توغمق توغدرمق یمك‌ایچمك‌کبی صفتلرنڭ‌جمیعسندن تقدیس وتنزیه‌ایتمش یعنی پاکلامشدر .

٤) مجوسلکدن پت‌لرغه واوتلارغه تابنمق‌کبی باطل اعتقادلردن قوتقاروب خدانی برله‌مك وتوغری یولغه کوندلمك‌ایله امرایتمشدر .

٥) آدملره نماز اوقومق‌ایله امرایده‌رك طهارتنیده اول نمازغه شرط ایتمشدر . نماز وطهارةنڭ علم‌طیب جهتندن نه‌قدر فائده‌لری اولدیغنی طبیب حاذقلر بیان ایتمکده‌لردر . اما الله‌تعالی‌گه مناجت قیلماق کبی‌معنوی لذتلری باشقه اولدیغی‌کبی یوم‌جزاده خداطرفندن ویرله‌چك بشارة واجرلر بولاچغی اوشندق بیان ایدلمشدر .

٦) کرك بای وکرك فقیر کرك‌ایر کرك خاتون اولسون یلده بر آی روزه توتماقنی قواعداساسیه‌دن ایتمشدر کوکلی قاتی وغافل آدملره آچلقنڭ آچیسنی تاتوب مسکین وفقیرلره شفقت ومرحمت‌ایدرگه بول اوگراتمشدر .

۷) ایگنچیلره عشر ونصاب ایالرینه زکوت وفطر کبی صدقه‌لر واجب ایدوب اسلام دایره‌سنده اولان فقیر ومسکین وابن سبیل ، طول ویتیملرنی آچلق بلاسندن قوتقارمشدر .

۸) اسلامیتنڭ هربرقاعده‌سی نه‌قدر اسرار وحقایقنی‌مشتملدرکه

فن ایالری عقل ووجدانلری ایله فکر وملاحظه ایدوب مسك وعنبردن اندتلوك جان آزقی تابمشلردر .

۹) اسلامیت شرك ظلم، کذب، غیبت، حیله، خیانت، حسد، نفاق کبی یامان صفتلردن وآدملرنی بر بریندن آیرورغه ونفرتلاندرورگه سبب اولان نچار اخلاقدن منع ایدوب توحید، عدالت، توغریلق، اخلاص، طهارة، عفت، بهادرلق، مروة، تَوَکُّل، شفقت ومعاونت کبی آدم بالالرینه فائده‌لی اشلرنی امر ایتمشدر .

۱۰) اسلامیت ایرلره بردن آرتق خاتون آلمقده طنچسزلق ومشکللك اولدیغنی بیان ایدوب (خاتونلرگزنك آراسینی تیگزلرگه کوچگز یتماس گرچه خاتونلرگز آراسنی تیگز تُرتوغه طرشسه‌گز ده دیه‌رك) برخاتون ایله تورمقنی آرتق کورمشدر .

۱۱) هیچده بالاسی بولمغان کمسه‌لرنی نسلسز قویماو ایچون ومنکوحه‌سی خسته بولغانلری زنادان صاقلاو ایچون یا که برخاتون ایله عفتنی صاقلارغه قادر بولمغان کمسه‌لر ایچون تعددالزوجات ایله یعنی بردن آرتق خاتون آلمقنك درستلکی ایله یول کوسترمشدر لکن هرقایوسینی آیرم آیرم یورطده توتوب کیوم صالوم آشاو ایچولرنده وباشقه خصوصلرده تیگز قیلمقنی شرط قیلمشدر .

۱۲) الفت ومحبتلری اولمغان یا که طبیعتلری بربرینه کیلوشمگان یا که آرالرندن بررسی بوزق ویامان اولوب بربرینی هلاك وخراب ایتمك خوفی بولغان کمسه‌لره طلاقنی مساعده ایتمش وعمرلك حسرتلرندن قوتولورغه یول کوسترمشدر ،

۱۳) اسلامیت اوقوماق ویازمق ، علم ومعارف ، هنر ، کسب ، ادب واخلاق، عدالت، صداقت، نظافت، استقامت کبی شیلری تعلیم ایده‌رك ظلم خیانت، کینه ، عداوت، حسد ، غیبت ، اوغریلق کبی اشلردن منع ایتمشدر. حتی براونك اوغرلادیغی نرسه‌سی اون درهمدن آرتق بولسه اوغرینك الینی کیسمك ایله جزاء تعیین ایدوب طنچلقنی میدانغه قویمشدر .

۱٤) اسلامیت زناقیلمقدن منع ایتمشدر بونلرنڭ شرعاًچون ممنوع اولدیغنه فکر یورگوزب مطول کتابلردن فلسفه‌سینی تفتیش ایتساڭ چیکمزضررلر وارلغی کوب دلیللرایله اثبات ایدامشدر. جمله دنبری شانکر وسیفلیس‌گه بقالم بوکبی عائله‌لرڭ تامرینی قورته تورغان خستهلقلرڭ اوشبو زنادن ومتعدد نطفه‌لردن پیدا اولدیغینه کم انکار ایدر بوایسه زنانڭ حرام ایدیکنه برنچی دلیلدر.

۱۵) اسلامیت دوڭغز ایتینی حرام ایتمشدر بونڭ حرمیتنه سبب وفلسفه‌لری کوبدر جمله دنبری دوڭغز ایتنده تریحین نامنده ضررلی قورتلر وارلغینی میقرسگوب‌دیگان آلةوقورال ایله بلمشلردر نچانکه علم طب ترقی وکماله کیلدکده آشالمایه‌چغی شبهه‌سزدر.

۱٦) اسلامیت دینداش قرنداشلرمز ایله الفت ومحبتلی حالده یاشاب اولوغلره حرمت وکچکلره شفقت وآرالرنده‌غی قصورلرینی اصلاح وبربرینه معاونت وحسن معاشرت‌ایله امرایته‌شدراسلامیتڭ بونلردن باشقه کوب حکمت وسرلری واردرکه استدیکی آدملرمطول کتابلره مراجعت ایتسونلر.

ای حرمتلو خانملر غفلتدن اویغانوب ترقیات اسلامیه‌گه خدمة ایتمك کبی مقدس خدمة اولمدیغندن سزلره‌ده‌توصیه ایدرمکه‌جمله ڭز اتفاقله اوله‌رق ترقیات اسلامیه‌گه چن کوڭلدن اجتهاد ایده‌سزلر!

«اتفاق»

ملتمزنڭ آلغه کیتمکینه برسبب واردرکه اولده ایسه اتفاق واتحاد ایله یاشامك یعنی کوڭلمزده‌گی کونچیلك وتکبرلكلرمزی بتروب اولوغلرمز وکچیلرمز برجان وبرتن کبی گویه برآتا وبرآنا بالالری کبی اوله‌رق برچه حرکت ایتمکدر. نتاکه پیغمبرمز محمد علیه‌السلام همه مسلمانلرڭ بربربنی سویمکده بربرینه محبت ایتمکده

هم قزغانمقده مثالی بنده‌نڭ جسدی کبیدر براعضاسی آغرسه باشقه اعضالری هم آغرور دیمشدر دیمککه براعضانڭ راحتسز وخسته اولدیغی زمانده جمیع اعضاغه اثر ایتدیکی کبی برمؤمن بنده‌گه بلاقضا زیان وضرر کیله ایکان جمله مؤمن بنده‌لر قایغرشماق تیوشدر. ایمانلی بنده‌لر بویرده صنالورلر وبویرده ایمانلرینڭ کامللگی بلنور قرداشلك وبرلك شونده ظاهر بولور.

حکایه

کونلرده برکون برآرسلان کوب اوگزلر آراسنه باروب کرورده آرالرندن برینی تونارغه تلر. لکن اوگزلر اتفاقده اولدیقلری سببلی بربرگه جیولشوب آرسلاننی اوزلرینه یاقن یبارمازلر موگزلری. ایله سوزه‌رلر آرسلان قایو یاقغه ایلانوب تونارغه تلاسه اوگزلرده شول یاقغه ایلانوب موگزلری ایله آرسلانغه هجوم قیلورغه حاضر تورورلر صوڭره آرسلان بواوگزلرنڭ اتفاقلرینی سیزوب تونا آلمایه. چغنی آکلاغاچ حیله قیلورغه اویلاندی‌ده اوگزلرنڭ برسینه ای دوستم اوگز سین ایبداشلرڭدن آیرلساڭ سڭا هیچده تیماس ایدم ایکمز دوست بولور ایدك دیدی. احمق اوگز دشماننڭ سوزینه اشانوب ایبداشلرندن آیرلوب آولاق یرده یوردیکنده الیگی آرسلان کلدیده راحتلانوب یالغز اوگزنی پارچه پارچه قیلوب آشادی.

حصه

دنیاده اتفاق کبی قوّتلی برنرسه‌ده یوقدر اتفاق برلان دشمانلرنی هلاك قیلو بیك آساندر بربرنڭ اهالیسی برکیڭاشده بولسه‌لر آلارغه دشماندن قورقو یتّه‌در. نیداین‌گنه فائده‌لی اشنی قیلورغه تلاسه‌لرده قوللرندن کیله‌در امّا اتفاقلری بولمغانلر آخرده هلاك وخراب بولورلر نتا که اوّلده بولغان پادشاه‌لرنڭ کوبراگی اتفاقسزلق سببلی بتمش‌لر ومنقرض اولمشلردر.

ای سوکلو خانملر اتفاقدن آیرلمه‌گز!

جمعیت جیولش

جمعیت وکیکاش مجلس‌لری یاصاب دینی وملی اشلرمزی قارامق وآلغه بارورگه طرشماق وآرالرمزی اصلاح ایتمک وقرداشلکمزی آرتدرمق ایچون اتفاق ایله کیکاش ایتمک وتیوشلی تدبیرلرینی قیلمق شرعاً ممدوح وکورکام اشلردر اوشنداق برشیگه قرار ویردیکمزده کوبنڭ فکرینه وتلادیکنه اعتباراً قرار ویرمک شرعمزنڭ امرعدالتیدر . نتاکه پیغمبرمز محمدعلیه‌السلام حضرتلری بنم امتلرم ضلالت ویامان لقغه جیولشماسلر اگر جیولشقلری وقت آرالرنده اختلاف چقسه کوبنڭ فکرینه موافق قرار ویرگزدیه بیورمشدر. بوحدیث شریفنڭ معناسنی یخشی فکر وملاحظه قیلور ایسه‌ك اسیزد وجمعیتلر یاصاب اوز احتیاجلرمزی مذاکره قیلمقمزنڭ تیوشلی ایدیکی وبعض مسئله‌لرده اختلاف بولسه اکثریت طرفینه وکوبنڭ فکرینه موافق قرار ویرمك لازم ایدیکی آچق فهملانمکده‌در.

عجبا! شرعمزنڭ کوستردیکی یولی بویله اولدقده جمعیتلر یاصامایینچه اوز احتیاجلرمزی مذاکره واصلاح قیلمایینچه غفلتده یاتماقمز انسانیتمی یا ؟ البته انسانیت دگلدر. ایمدی ایرنلرنڭ احتیاجلری اولدیغی کبی خانملرنکده اوز احتیاجلرینی قایغرتماق وتقصیراتلرینی اصلاح ایتمك برنچی وظیفه‌لریدر دین وملتمزنڭ آلغه‌کیتمکی خانملرنڭ اتفاق ایله اش قیلماقلرینه واصلاح جهتینه طرشماقلرینه موقوفدر ایرنلرمزگنه طرشوب خانملرمز شویله‌ده غفلتده یاتسه‌لر ترقیاتمز کمالنکه ایروشه‌چك دگلدر.

اخوت

بتون کرهٔ ارضده اولان اسلام قرداشلرمزنڭ بروجود وبرجسدکبی اولمقلری وقرداشلکلرینی فعلا میدانه قویمقلری شرعاً فرض ولازم برعملدر. آرامزده اولان عداوت ، اختلاف ، نزاع ، غیبت ، حسد ،

کینه، ظلم، جبر، خیانت، حیله کبی شیلرنی بتروب آرامزی اصلاح ایلشمك وبر برمزه شفقت ومرحمت ایلهرك معاونده بولنماق ایلك برنچی وظیفهمزدر. نتاکه پیغمبرمز محمد علیه السلام حضرتلری (مؤمن مؤمن نك کوزگوسیدر مؤمن مؤمن نك قرداشیدر مؤمن مؤمن گه قارشی بنا ویورت کبی در بری برینی توتار) دیمشدر. یورتنك هر بر کیساکلری بری برینه محتاج وهمه کیساکلری برچه برکتلمشدر. بنانك بر طرفی یاخود بر پوچماغی والسه زینتی کیتار وتوباسی تیشلسه بنانك خراب بولوینه سبب اولور شونك کبی مؤمنلرنك آرالری بوزلسه اختلاف وعداوت میدان آلسه قرداشلك اعتبارغه آلنماسه بلدیمی الفت ومحبتلری محو اولهرق دین وملتنك ودنیاوی معاملهلرینك آرتده قالهچغی ودشمان قولی آستنده اسیر اولهچقلری شبههسزدر بناءً علیه بو کبی اشلری خاطره آلوب قرداشلکمزی آرتدرمق بر برمزی نصیحت ایلشمك وآرالرمزی اصلاح ایتمك تیوشدر.

ای حرمتلو خانملر اخوت واصلاحدن آیرلمهگز!

« شفقت واعانت »

شفقت واعانت شرعاً ممدوح وکورکام صفت اولهرق ایلك خیرلی وایلك ثوابلی عمللردندر. مثلا: فقیرلرك ویتیملرك وتوتقون کمسهلرك حاللرینی بلشمك واعانت قیلمق.

۲) اعانت قیلورغه قولگلدن کیلمسه آچیق یوز وتاتلی سوزلر ایله شفقت ایتمك.

۳) صوقر کمسهلره یول کوسترمك.

٤) آدملره اذا وجفا ویره تورغان نرسهلرنی یول اوستندان آلوب تاشلامق.

۵) سوزینی آڭلاته آلمی تورغان کمسهلرنك سوزلرینی بیان ایتمك.

٦) ابکی کمسه آراسینی توزاتمك ودوستلاشدرمق.

٧) برکمسه‌گه قول یا که تل ایله یاردم ایتمك .

٨) کورشیلرگه یوموش ویرمك .

٩) جیاولی کمسه‌نی آتینه اولترتمق.

١٠) اهل عیالینی وبالالرینی تربیه ایتمك .

١١) قرض ویرمك.

١٢) آدمیلرنی فائده‌لندرمك ایچون یلغه‌لر جرمق، کوپرلر صالدرمق، قیولر قازتمق.

١٣) مسجد مدرسه‌لر بنا ایتمك وکتابلر وقف ایتمك .

١٤) علمگه خدمة ایتمك .

١٥) امر معروف نهی منکر قیلمق .

١٦) خوجه بولغان کمسه‌یه خدمتکارلرینی رعایه قیلمق ویخشی تربیه ایتمك چونکه خدمتکارلرده خواجه‌سی کبی برانساندر الله‌تعالی‌نك برحکمتی وامتحانی سببلی آنگا خدمتکار اولمشدر. بناءً علیه آنلرنی خوار کورمك واورنسز آچیغلانمق هم آشاو ایچو وکیوم صالوملرنده قسانچیلق قیلمق تیوش توگلدر. خدمتکارلرگزی اشکه قوشقانده نچك اشلرگه تیوش ایدیکنی اوّل توشندرگز اشلرگزی قوشقانچه اشله‌سه‌لر خیانت قیلمسه‌لر اول خدمتکارلرنی غنیمت بلگز اگر قوشقانگزچه اشلی آلماسه‌لر عفو قیلوگز تکبرلانمه‌گز جیکرمه‌گز آنلرنی رنجتمه‌گز خدانك ویرگان بایلغینه وخواجه‌لغینه شکر ایدوب آلدگزده خدمة ایدوچی خدمتکارلرنی الله‌نك زورفضلی دیوب بلگز. اعتبار ایدگز خواجه‌لق نعمتینه شکر قیله بلمگان بایلر فقیرلکگه قالوب اوزلری کشیگه یالچی اولدقلری هریرده کورلمکده وایشدلمکده‌در.

ای حرمتلو خانملر یاردملی وشفقتلی اولگز خدمتکار وآصراولرگزی یخشی تربیه ایدگز!

« حیاء ادب واخلاق »

حیا: اویالمق معناسنده‌درکه شرعا ممدوح برصفتدر. حیالی ادبلی واخلاقلی اولمق هروقت خیراشاره سبب‌اولور شونک‌ایچون ادب وحیانی ایماندن برشعبه دیمشلر دیمك برکسه‌نك ادبلی وحیالی اولماقی ایمانی وارلغینه علامتدر. ای حرمتلو خانملر حیالی اولکز ادبلی وکورکام اخلاقلی اولکز دین وملتمزنك کمالینه سبب اولان کورکام صفتلر اوشبو حیادر هم ادب واخلاقدر اوشبونك ایچون توصیه ایدرمکه اجنبی ایرنلره کورنمه‌کز وآنلرایله سویله‌شمه‌کز آتا آنالرکز آلدنده التفاتسز قیلانمه‌کز اوراملرده قچقروب سویله‌شمه‌کز وقچقروب کولماکز کوب سوزلاشمه‌کز قاپقه‌توپلرینه چقوب وجیولشوب هرتورلی سفسطه‌لرنی سویلاب شارقلداب اولترمه‌کز واورامدن اوتکان هربر کمسه‌لرگه کوزصالمه‌کز ایرکز ایوده‌یوق وقتده آدم‌بالاسی کسب هوا قیله‌تورغان‌باغچه‌لردن‌باشقه‌بازارلره وصبان‌طویلرینه وجیونلره‌چقوب ایرلرایله آراله‌شوب یورمه‌کز بونلر هرقایوسی ادبسزلکدر ویمان صفتدر. بوندای یامان عادتلردن صاقلانمق تیوشلیدر.

ای خانملر ادبلی وحیالی اولکز!

« دعوة »

دعوةکه اجابة واجبدر یعنی بریره آشقه چاقرغانلر ایکان چاقرلمش ساعتکه باروب یتمك‌تیوشدر بعض یرلرده‌شونداین‌عادت واردرکه چاقرلمش مجلسکه برایکی ساعت‌منی اوچ ساعت کچیکوب وارورلر یعنی جیولوب یتوب مجلس اوتکارگانچی دورت‌بش ساعتلر اوتوب کیته‌در نه قدر وقتلر اسراف وبوشقه اوته‌در . اوشبونك ایچوندن هرشهرده وهر قریه‌ده برنظام وترتیب یاصارغه کرکدرکه چاقرلمش ساعتنه هرکیم کیلوب یتسون اول‌وقت چاقروچیغه هم

مجلسده‌گی کوتوب اولطوروچیلاره نه‌قدر گوزل وراحت‌اولور ایدی .

« مجلس »

مجلس کورکام برجیولشدرکه هرکم بربربیله تانوشوب وکوروشوب قرداشلکلرینی آرتدرورلر اوشبونک ایچونده مجلسلر ادب وانصاف دائره‌سنده اولمالیدر غیبت سویلامک براونی مسخره قیلماق یاکه براونک یوزینی قزارتمق یاکه برایکی کشیگنه قولاقدن قولاقغه پش پش ایتوب سویلاشمک وکولشمک یاکه هیچ فائده ویرمای تورغان مالایعنی سوزلرنی سویلاب مجلسده‌گی آدملرنی کولدرمک هرقایوسی‌ادبدن‌خارج‌یارامغان‌اشلردر نتاکه‌پیغمبرمز محمدعلیه‌السلام حضرتلری کشیلرنی کولدرمک ایچون مسخره بازلق قیلوب یالغان سوزلر سویله‌گان کشی‌لرگه نی اوکنچ! نی‌اوکنچ! دیمشدر.

ایمدی ممکن قدر فائده‌سز ویاشرون سوزلرنی مجلسلرده سویله‌ماینچه هرکم آچق یوز شاد کوکل ایله اولطروب قرداشلکنی ومحبتنی آرتدروردای یاکه دینمزه فائده وبروردای سوزلرنی سویلامک تیوشدر .

ممکن قدر مجلس‌نک اوزینه تیوشلی ادبلرینی استاذبیکه‌لرمز بلمگانلره آگلاتورغه وبلدرورگه عقلی وبورچلی‌درلر.

« کونچیلک وغیبت »

کونچیلک قیلماق وغیبت سویلامک شرعاً حرام ومذموم صفت اولسه‌ده اسلام‌خانملری آراسنده‌کوندن کون کوبایمکده وآرتماقده‌در برخانمده اولغان درجه‌نی یاکه علمنی یاکه بایلقنی وهنرنی‌وغیری شونک کبی شیلرنی کونلاب بوصفتلرنک وبودرجه‌لرنک آندن کیتووینی تلاو نچک‌کنه‌بولسه‌ده آنک یوق‌عیبلرنی بارایتوب‌خاتون قزلر آراسنده خصوصاً مجلسلر حضورنده‌غیبت وافترا قیلوب‌سویلاب

بورو وآنی کشی کوزینه یامان کوستروركه وآبرويندن توشرركه طرشو عادة مشهوره بولوب كيتمشدر.

ای‌عزیزه خانملروای هرمتلوقرنداشلرقایسمزده بولسه‌بردنیاغه منكو طوررغه كيلمادك وقتليغنه عمرمزى سوروب برمنكولك آخرت يورطينه سفر قيله‌چقمز بناءً عليه دنيادن هجرة ايده‌چكمزی وجان وبره‌چكمزی وقبرده‌گی سؤاللرمزی هم عراصات ميداننده قارالاچق دفترلرمزی خاطرمزه آلوب تفكر وانصاف ايده‌لم نچكده بولسه كچكلرمز الوغلره كچيلك كوستروب وشرعكه مخالف بولمغان اورنده اطاعت قيلوب وسوزلرينی طڭلاب آنلری حرمتلايه‌لم والوغلرمزده كچكلرمزه مرحمت نظرلری ايله قاراب رحيم وشفقت قيلالم وممكن قدر خيرخواه اولالم كونچيلك وغيبت‌نك چوغالماغی هب جهالتدن كلمكده‌در.

ايمدی بوكوندن صوڭ اوشبو جهالتنی بتورركه طرشماق‌وغيرت ايتمك لازمدر نچكده اولسه استاذبيكه‌لر ومعلمه خانملر اتفاق ايله حركت ايدوب برمسلك وبرطريق وبر ترتيب ايله قزبالالره ادب واخلاق اوكراتوب دينچه واسلاميتچه تربيه قيلمق كركدر بوايسه برنچی طلبمزدر.

قزلر تربيه‌سی

قزبالالر آتا آنا قولنده وقتليغنه برامانتدرلر شونك ايچونده آتا آناغه تيوشلی‌دركه قزبالالرينی قوللرندن تاپشرغانچه‌غه قدرلی علم هنر ادب واخلاق‌ايله تربيه‌لاب يورط تربيه‌لاو ودنيانی توته‌يلو كبی معيشتكه دائربولغان شيلرنی اوكره‌تمك وبلدرمك همده هراشنی نظافت اوزره قيلماقنی توصيه‌ايده‌رك آش پشرمك ومجلسكه دائر بولغان طعاملرنی پشرمك يورط ايچينی زينتلامك وطورزانلرينی سپرمق وتازارتمق كيوم وكولرنی بوق تكوتكمك چيكوچيكمك كبی قول

هنرلرینی اوگراتمـك وغیری ادب واخـلاقنی وفائـدهلی هنرلرنی اوگراتمك وبلدرمك جملهسی آتا وآنا اوستنه لازم وتیوشلدر اوشنداق قزبالالرنی اجنبی ویات ایرلره قارامقدن وآنلرایله سویلاشمکدن دوست واحبابلری اولان خانملرینـه یالغز قوناقغـه یاکه قونارغـه یبارمکدن صابان طویی وجیونلرکبی هرتورلی اوین وکولـکی میداناره یبارمکدن واوبوگه یالغزینی قالدروب کیتمکدن یا که یاط ابیلرگه تابشروب کیتمکدن بازارلرغه چغارمقدن ایگن اورمـق ، پچهن جیمق کبی ایرلر آرالاشقان اومهلرگه یبارمکدن وغیری شونلك کبی تیوشسز اشلردن وتیوشسز یرلردن صاقـلامق وطیمـاق آتـا آنـا اوستنـه لازم وفرضدر آتا آنا قزبالالرینی اوشبودرجه تربیهلب اوستردیکی صوگنده نسلی بخشی استقامتلری گوزل اولهرق دیانتلـی دنیاسنی کوتاردای یکنگه تاپشرمق تیوشلیدر بعض آدملر بولادرکه یکت طرفندن کلمش ایاچینك سوزینه ودیملاوینه قاراب واینانوب قزینی تاپشرادر امّا اوزی شول یگتنك نسلی ، دیانتـی واستقامتی ودنیـا کوتوشی توس وقیافتی هم یاشی نچکدر اصلا آندان خبری بولمیدر شونلك ایچونده کوب قزلر واردرکه آتالری تفتیشسز ویردیکندن بارغان اورنلری یاکه یکتلری موافق اولمدیغندن چارهسز آیرولشورغه مجبوره بولوب آیرولشوب منگولك سعادتلرندن محروم قالورلر وبعض-لرینك ایرلری ظالم اولدیغندن آیروله آلماینچه ظالم ایرلرك قول آستنده اسارتده تورلو بلا ومحنتلر ایله عمرلرینی کچرورلر اوشبونك ایچونده آتا آنا اوستنه لازم وفرضدرکه قزلرینی بلمسز یره تفتیشسز بازارغه چغاروب آت صاتقان کبی صاتماسونلر بلکه آخرینی اویلاب اشنی قیلسونلر. ربم جمله قزبالالره کورکام بختلر ویروب بتماز سعادت وبتماز راحتلر نصیب ایلمیه .

نکاحلانو

تربیهقیلورغه اقتداری بولغان بالغ ایرلرك بالغهقزنی نکاحلانمقلری

رسول الله‌نك سنتيدر . بناءً عليه نكاحلانديقلری صوکنده شريعتچه
وسنتچه تربيه قيلماقلری برنچی مطلوبدر چونكه خاتونلر ايرلرنك
منكولك يولداشلری وحقيقی سرداشلری اوله‌رق ايرلرنك ديانتينی
صاقلارغه تقوی‌اقينی آرتدورغه سببدرلر گويا ايرايله خاتون بربرسينه
نظراً اوستلرينه كيگان كيوملری منزلنده‌در . نتاكه كيوم آدم بالاسينی
صووق لقدن واسسی لكدن صاقلايدر ايدی شونك كبی ايرايله خاتونده
بربرسينك سرلرينی وقصورلرينی هيچ كمله فاش قيلماينچه ايچلرنده
صاقلارلر وبربربرينی تربيه قيلورلر وبربرينك خاطرلرينی قالدردای
وآرالرنده‌غی محبتلرنی يبارردای يامان وشرعگه مخالف سوزلرنی
اينوشماسلر بلكه ممكن قدرلی طاطو ومحبتلی حالده معشيت ايدرلر
اگر ايرايله خاتون بربرينك خاطرلرينی قالدرماينچه الفت ومحبت
اوزره تركلك ايدرلر ايسه طنچ وراحت ياشامقلرينه ورزقلرينك
بركتينه ومعيشتلرينك طاطلی ولذتلی اولماقينه الوغ سبب ايتكان
بولورلر . جناب حق جمله ايرنلره انصاف واستقامت ويروب خاتونلرينه
محبتلی حالده راحت وطنچ ياشامقلرينی ميسر ايليه .

ايرلر وظيفه‌سی

حرمتلو ايرلره خطاباً ديورزكه ! بره‌ونك عزيزه وعفيفه قزنی نكاحلا-
نديغكز صوكنده شول نكاحلانمشكز برنچی يولداشكز وبرنچی سرداشكز
اوله‌رق سزلری تربيه ايدر وهر وقت خدمتكزده طيار طورور بناءً عليه
سزلرده شول يولداشكزی تويانه‌گی بيان قيلديغمزچه تربيه قيلورغه
طرشوكز هم تربيه قيلورغه بوروچليسز چونكه قرآن كريم وحديث شريف
ايراره خاتونلری ايله گوزل معاشرت اينمك توغر وسنده آچق فرمان ايلمشدر
مذكور فرمانی يرينه كتورمك هر برمسلمان قرداشلرمزدمه سنه لازم وفرضدر .
١) خاتونك ايله هراشده گوزل معامله ايت .
٢) هروقت خاتونكا آچق وياقتی چرايك ايله باق .

۳) اورنسز اورشمه واورنسز جیکرمه هم‌اورمه .

٤) کرك بولغان نرسه‌لرینی آلوب وبر .

٥) اوستینی یالانغاچ وطماقینی آچ قیلمه .

٦) مرحمتلی وشفقتلی ویومشاق تللی بول دین اوگرەت نماز وعبادتینی قالدرماسون .

۷) خطالق ایله برشینی بوغالتسه یاکه واتسه اورشمه عفوقیل حتی آزبرشی اولغانك بلمه‌مشکه صالوش دنیابولغاچ آندی کیمچلکلرگنه بولور .

۸) سینی یاراتماینمن یاکه اوستنگا ایکنچی خاتون آلەمن دیب کوکلینی جراحتلامه بلکه سنی بیك یاراتام خدمتنگا رحمت دیه تشکر اوقوب آنی شادلاندر .

۹) خدمتنك قصورلق تاپساك وعظ طریقی ایله یخشی‌لابقنه اوگرەت .

۱۰) هروقت ایوده‌گنه طوتمه اوزك ایله برگه کسب هوا قیلورغه آلوب‌چق یاکه قوناقغه آلوب بار .

۱۱) خاتونکنی آچولاندروردای سوزلر ایتمه صبرلی بول .

۱۲) خاتونکنی یامان وقباحت سوزلر ایله سوکمه بو ایسه شرعا ممنوع ومذموم اشلدر .

۱۳) شریعت قوشماغان اشلر ایله کوچلامه .

١٤) اوطن بارو واوطن کیسو، آت یگو، آت طوغارو وآت طویدرو کبی آنلار ذمه‌سنه لازم بولمغان اشلرنی اشلاتمه .

۱٥) بریره کیتساك یاکه سفره چقساك خاتونکا ایتوب وبلدروب کیت آغرماق واولمك یاکه باشقه بررتورلی اشلربولوب کیتواحتمالی بار شول وقت خبر ویررگه قایدن ایدککزی بلماینچه طورماسون .

ابرلرك اوشبو قدر وظیفه‌لرینی بیان‌ایندیکم صوڭنده خاتونلرایله ممبتلی والفتلی حالده معیشت ایتمك‌لرینی برنچی درجه آرزو ایدرم ربم کورکام ترکلك میسر ایله‌گای ایدی .

❊ خاتونلر وظیفەسی ❊

حرمتلو خانملر آتا آنا قولنده وقتلیغنه عمرلرمزی کچروب ایرگه تاپشرلدیغمز زمانده ایڭ سوكلو یولداشمز وایڭ یقین سرداشمز اوشبو ایرلرمز اولدیغندن توبانده بیان قیلدیغمزچه آنلرنی حرمتلامك وتربیه ایتمك ذمەمزدەگی شرعا لازم اولان حقلردر .

١) ایرڭ آلدنده ادبلی وانصافلی بول .

٢) ایرڭنی الوغ توتوب حرمة ایت قدرله .

٣) خدمتنده حاضره بول باش تارتمه .

٤) شرعگه خلاف بولغان اشکه کوچلامگانده امرینه اطاعت قیل .

٥) قوشقان اشلرینی یاقتی یوز اخلاص کوڭل ایله ینکروب اشله .

٦) سفرگه چقسه آرتندن اوزاتا چق وقایتسه قارشی آل .

٧) تربیەلاب آشات وتربیەلاب ایچرت .

٨) کیوملرینی جووب وآغارتوب پاك قیلوب توت .

٩) ایرڭ ادبکه اوگرەتسه رضا اولوب قبول ایت

١٠) اورشقان زمانی بولسه صبر ایت .

١١) ایرڭ ایوده وقتده کورکام ویخشی کیوملرڭنی کیوب آڭا مبتلی کورنورگه طرش .

١٢) ممکن قدر ایرڭنڭ کوڭلینی تابوب رضالقینی آلورغه طرش .

١٣) ایرڭا قارشی تل اوزاتمه .

١٤) ایرڭدن رخصتسز هیچ یره وارمه .

١٥) ایرڭنڭ تابقان مالیندن رخصتسز اورنسزیره اسراف ایتمه .

١٦) حاجت اصلیەڭدن طش کیوم صالوم یمك ایچمك نرسەلری صوراب ایرڭنی عاجز ایتمه .

١٧) آلوب ویرگان نرسەلرینی یاراتمایتچه رضاسزلق علامتی کوستروب ایرڭنی جفالامه .

١٨) ایرڭنڭ سرینی وکمچیلکلرینی هیچ کمگه سویلەمه .

۱۹) بالالرگنی آچ ویالانغاچ قیلوب اوزگ درلو درلو زینتلی کیوملر ایله زینتلانوب بالالرگنی زارلاندرمه وایرگنی قایغو ومسرتکه صالمه .

۲۰) درجه‌گه قارایغنه زینتلان فقیره بولاطروب بایلرچه‌قیلانام دیوب ایرگنی بورچلاندرمه.

۲۱) ایرگ آورسه یخشی تربیه قیل وآنـگ حضورنـده اوزگ قایغولی صورتـده یورورگـه طـرش‌اگر قایغورغانگنی طشگـه‌ان بلگرتمه‌سه‌گ ایرگنگ کوگلینه درلو خیاللر کیلو احتمالی وار .

۲۲) ایرگ قوناق چاقرسه یخشی تربیه قیـل صارانلـق قیلمه .

« آتا آنا وظیفه‌سی »

محترم آتا آنالر! بالالرگزی کـرگ ایروکرگ قزبالا بولسون جمله‌سنی برتیگز کوره‌رگ تربانده بیان قیلدیغمزچه تربیـه ایتمیـه بورچلیسزلر بلـکه اوستوگزده اولان حقلرگ ایگ بیوکیده بالالرگزی دین وشریعتچه تربیه قیلماقگزدر.

۱) بالالرگزه کورکام اسم قویگز.

۲) یاشدن اوگ ادب اخلاق ایله تربیه ایدگز.

۳) سیکز یاشلرینه ینـدکرنده مکتبگه اوقورغه یبارگز .

٤) شرعگه خلاف اشلرگزی بالالرگزه کوستروب قیلماگزآندای شرعگه خلاف اشلر کوگللرینه اورناشوب کیلماسون.

۵) بالالرگزه یامان وقباحت لفظلر سویلاتمه‌گز .

٦) اوزگزده بالالرگز آلدنده ادبلی بولـگـز یامان وقبـاحت سوزلر سویلاماگز سزلردن کوچرگچ آلماسونلر .

۷) بالالرگزه مرحمتلی وشفقتلی بـولـگـز بره‌ر اشگزی خطـاء اشلاسه‌لر یاکه اونتوب اشلامی قالدرسه‌لر یاکه ادبسزلك‌قیلسه‌لر کوزلرگزی آقاینوب وآلارتوب جیکرمه‌گز واورشمـه‌گز بلـکه ادب

دائره‌سنده شفقت نظری ایله نظر قیلوڭز هم اوگره‌نوڭز سزلر یخشی معامله‌ده اولسه‌ڭز سزلردن کوچرگچ آلوب آلارده یخشیلقغه عادت ایدرلر .

۸) بالالرڭزه بلاغتکه ایرشدیکلری وقت نماز اوقورغه وغیری فرض وواجب‌وسنتلری قیلورغه امر ایدڭز .

۹) علمنی محبتلی برشی‌ایدوب جهالتنی یامان وقباحت‌کوسترگز .

۱۰) یامان وادبسز واستقامتسز یرلداشلر ایله یورمکدن منع ایدڭز چونکه کوبراك بالالرڭ استقامتسز وانصافسز اولمقی یولداشندن اولور ممکن قدر فائده‌لی شیلر ایله امر ایدوب فائده‌سز شیلردن منع ایدڭز . آتا آنانڭ بالاسینه شفقتلی اولمق قوچمق وآرقاسندن سویمك ایله‌گنه اولمیور بلکه امرمعروف ونهی منکر قیلمق ایله هم علم وادب تربیه‌سیله اولور .

﴿ احکام شرایع ﴾

حرمتلو قرداشلر بزلر الله‌تعالی‌نڭ قوللری وپیغمبرمز محمدعلیه السلام‌نڭ امتلری اوله‌رق احکام‌شرایعنی اوگره‌نمك واوگره‌نوب‌عمل قیلمق‌ایله مکلفه‌مز اوبلامه‌ڭزکه احکام شرایعنی اوگره‌نمك واوگره‌نوب عمل قیلمق ایرنلره‌گنه فرضدر دیه بلکه بالغ اولان ایرنلره وبالغه اولان خانملره جمله‌مزه فرض ولازم اولمشدر .

﴿ افعال مکلفین ﴾

مکلف بولغان بنده‌نڭ عمللری سیکزدرلودر آنلر فرض ، واجب سنت ، مستحب ، مباح ، حرام ، مکروه مستکره ، درلر .

۱) فرض : قیلوی ثوابلی بولغان عملدرکه قویوچی گناهلی وانکار ایدوچی کافراولور اسلام دینی‌نڭ حقلغینه اشانمق ، بش وقت نماز اوقومق ، رمضانده روزه طوتمق ، زکوة ویرمك ، کرچی بتکوچیگه حج قیلمق کبی .

٢) واجب : قیلرووی ثوابلی بولغان عملدرکه قویوچی هم انکار ایـدوچی گناهلی اولور قربان بوغازلامق ، صدقـهٔ فطره ویرمـك ، وتر وعید نمازلری اوقومـق وقرآنـدن سجده آیتینی اوقـوچی هم ایشتوچی سجدهٔ تلاوة قیلمق کبی .

٣) سنة : قیلووی ثوابلی بولغان عملدرکه قویوچی قیامت‌کون شاتنه‌که تیوشلی اولوب رسول‌الله‌نك شفاعتندان محروم اولمق خوفی واردر . اذان وقامت اوقومق ، نمازی جماعت‌ایله قیلمق ، مسواك‌ایله آغزنی پاکلامك کبی .

٤) مستحب : قیلووی ثوابلی اولغان عملدرکه قویوچی گناهلی بولماس نفل‌نمازلر اوقومق ، نفل‌روزه‌لر طوتمق ، نفل‌صدقه‌لر ویرمك ، یتیم وعاجزلرگه یاردم ایتمك کبی .

٥) مباح : قیلوچی هم قویوچی ثـوابلی‌ده وگناهلی‌ده بولمغـان برعملدر حلال طعامنی وحلال اچملکرنی طویغانچه آشامق وطویغانچـه ایچمك ، یخشی کیوملر کیمك وضررسز سوزلرنی سویلامك کبی .

٦) حرام : قیلووی زورگناه بولغان عملدرکه آنی حـلال دیوچی کافر اولور خمر ایچمك ، زناقیلمق ، آتا آنانی رنجتمك ، کشیگه خیانت وظلم ایتمك ، غیبت سویلاەك واوغریلق قیلمق کبی .

٧) مکروه : قیلوی گناه بولغان عملدرکه حلال‌دیوچی کافر بولماس نمازایچنده اوینامق هم چینکه قارامق ، صفده تیگوزمز طورمق ، ادبسز جرلر جرلامق ، کویلی اوینلر اوینامق کبی .

٨) مستکره : قیلـووی گناه بولمسه‌ده ادبسزلك بولغان عملدر . بازارلرده واورامارده آشامـق ، آشاغـان وقتـده زور زور قابـوب آشامق ، قچقروب کیکرمك ، وبارمق شارتلاتمق کبی .

﴿ امر معروف نهی عن المنکر ﴾

جناب حقنك بیوردیغی اشلرینه معروف وطیدغی اشلرینه منکر دیرلر . وطیدیغندن طیلمق بنده‌چیلك صفتیدر وکورکام عملدر . هرکم کوچی

ینلدیکی قدر هربریننه نصیحت ایتملی یعنی شرعا بیرلمش اشلرنی قیلورغه وشرعا طیولمش اشلردن طیلورغه امر قیلملیدر لکن امر معروف نهی منکر قیلدیغمزوقت یومشاق وتاتلی سوزایله الفت ومحبت دائره‌سنده قیلملیدر برکمسه‌نڭ شرعگه خلاف اشلری وار ایکان اوکاچه ده نصیحت ایتملی خلقلر آراسنده یوزینی قزارتمق مصلحتدن طش وشرعا موافق اولمغان اشلردندر. اوشنداق امرمعروف ونهی منکر قیلوچی کمسه کرك الوغ وکرك کچك اولسون سوزینه اطاعت ایدوب بیوردیغنی قیلمق اسلامیة وظیفه‌سندندر.

اما بزم خانملر آراسنده واردرکه برخانم دین قرداشندن برینڭ شرعگه خلاف بولغان اشلرینی کوروب آندن طیولمق ایله بیورسه یعنی اوگت ونصیحت ایتسه آکا جوابا! اوزڭنی بـل سن یخشی بولساڭ یارار، سنڭ بنده اشڭ یوق، یخشی اولسامده یامان اولسامده ضرر وفائده سنی اوزم کوررمن، منم گوره‌ه وقبره‌سن کرمازسن دیه قارشو چیلر کوبدر بوندای اورنسز قارشوچیلق اخلاقسزلقدن کیلگان یامان صفتلردن صاقلنمق تیوشدر. کم اولسه اولسون یخشی لقغه بیورسه اطاعتده اولمق وبیوردیغنی قیلمق تیوشدر آنڭ اوزینڭ حالینی تفتیش ایتمك تیوش توگلدر شونڭ ایچونده (کشینڭ اوزینه قاراما سوزینه قارا) دیمشلردر.

دخی خانملر آراسنده شول واردرکه برکمسه‌نڭ شرعگه خلاف بولغان اشینی جیون خانملر آراسنده یوزینه ایتوب قزارتورلر بوایسه شرعا هیچ بارامغان برصفتدر.

احتمال قزارمش کمسه ایمدی بنم یامانلق قیلغانمنی هرکم بلدی وهرکم ایشتدی ایمدی بواشمدن طیولسامده شوبله سویلرلر دیه‌رك شول اشینی باشادن قیلورغه عادت قیلوب کیتوی خوفلیدر. شونڭ ایچوننه هرکمنڭ کیلوشمگان اشینی اوکاچه دغنه ایتوب بواشك کیلشمگان براشدر موندن طیولهکور بارابارا یامان اسمڭ چغار اویاتلی

بولورسن دیه‌رك اوگتلامك تیوشدر قرداشلك بوروشچه اولور.

ای خانملر بربرمزه اَلفتلی و محبتلی اوله‌رق قرداشچه حرکت قیلورغه اجتهاد ایتمك جمله‌مزگه بورچدر.

« حجاب »

خانملره حجابنك تیوش ایدیکی آیات قرآنیه و احادیث شریفه دن فهملنه‌در جناب حق حضرتلری دیور: ای پیغمبرم محمد اوز خاتونلرکا هم قزلرکا و باشقه مؤمنلرك خاتونلرینه اینگل جلبابلری[۲] ایله یعنی طشقی کیوملر یله پرده لانسونلر و یاشرونسونلر بویله یاشرنمك و پرده‌لنمك آزاد و پاك خاتونلرنك کنیزاك و بوزق خاتونلردن آیرم صورتده طانلماقلرینه یاقنراق‌در هم مؤمنه خاتونلرنك رنجتلماوینه سببدر. الله تعالی پرده‌لنوایله بیورلماسدن الك بولغان قصور و کیمچیلکلرگزی یارلقاغوچی و آنك ایچون سزلری عذاب ایله‌چك دگلدر اما بیورلغاندن صوڭ صاقلانگز دیمشدر.

اوشنداق پیغمبرمز محمد علیه السلام اوز قزی فاطمه رضی الله عنهادن ای فاطمه خاتون کمسه ایچون نی نرسه خیرلوره‌کدر دیه صورادیغنده حضرت فاطمه خاتون کمسه اجنبی (یات) ایرنی ایر کمسه اجنبیه (یات) خاتوننی کورمازسزلکی و قارامازسزلغی‌در دیه جواب ویردی رسول الله قزندن بوقدر گوزل جوابنی ایشتکاچ حضرت فاطمه نی قوچاقلادی هم نسل نسلگه تارتا دیه‌رك حضرت فاطمه‌گه تحسین ایتدی (۱)

ای حرمتلو خانملر اجنبی ایرلردن یاشرنمك و قاچماقنك شرعا تیوش ایدیکنی بیان قیلدیغم صوڭنده تکرار اوله‌رق توصیه ایده‌رمکه

(۱) حدیث شریف: عن ام سلمة قالت كنت عند رسول الله صلى الله عليه وسلم وعنده ميمونة بنت الحرث اذا قبل ابن ام مكتوم فدخل عليه وذلك بعد ما امرنا بالحجاب فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم احتجبا منه فقلنا يا رسول الله اليس اعمى لا يبصرنا ولا يعرفنا فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم افعميا انتما الستما تبصرانه اخرجه الترمذى وابو داود. (۲) جلباب طشقی کیوم یوز پرده‌سی دگلدر. بس حجاب موندان چقمیدر (مصحح)

الله‌نڭ چن‌قولی ورسول‌الله‌نڭ چن‌امتی بولماق تلاسه‌ڭز غفلتده بولماڭز یات ایرلردن یاشرونڭز ادب وحیاڭزنی صاقله‌ڭز بویله اولسه‌ڭز شریعت محمدیه‌نی ترگزگان اولورسز خدا‌قاشنده زور ثواب والوغ درجه‌لر آلورسز جناب‌حق جمله‌مزی ادب واخلاق وحیادن آیرماسون.

حجاب حقنده تورلی سوزلر.

حجاب حقنده جریده ستونلرنده کوب مقاله‌لر یازلدی بعضیلر حجاب کرك توگل وبعضیلر کرك دیدیلر وبعض‌لر حجابنی بالکلیه ترقیاتقه مانع واسلام ملتی‌نڭ آرتقه قالدیغنه وخانملرڭده جهالت واسارتده یاشادقلرینه سبب اوشبو حجابدر دیدیلر. لکن بزنڭ آڭلادیغمزچه حجاب ترقیاتقه مانع دگلدر بلکه بزم ترقیاتمزه مانع اوله‌رق جهالت واسارتده یاشاتکان برقاچ سببلر واردرکه اولده ایسه توبانده بیان قیلدیغمز شیلردر.

۱) خانملره مخصوص مکتب ومدرسه‌لرڭ یوقلغی.

۲) خانملر بوکونگه قدرلی اوقولرنڭ نظام وترتیبچه اولماوی.

۳) ایرنلرمزنڭ خانملر ایچون قایغرمادقلری.

٤) بعض عالملرڭ خانملره اوقویازو هنر ومعارف کرك دگل بلکه ایمان واحکام عبادتدن برنچه خبردار اولسه‌لر کفایه ایدر دیه وبردیککی فتوی‌لری وبعض‌لرنڭده یازو وهنر اوگرانمکنی خانملره بالکلیه حرام دیمکلری وغیریلر ...... در. انصاف ایله‌ڭز: روسیه‌ده اورینبورغ محکمهٔ شرعیه‌سنه قاراغان آلتی مڭدن زیاده محله واردر شول آلتی مڭدن عبارة محله‌لر نظارتنده تفتیش قیلوب قاراساق خانمله مخصوص مکتب ومدرسه‌لر تابلورمی؟ مکتب ومدرسه‌لر وارایکان خانملره درسه‌لر اوقوتقانلر اسلامیتچه تربیه قیلغانلرمی؟ ایمدی بو دیدکلر یوق ایکان خانملرنڭ جهالتده‌قالدقلرینه حجابمی سبب اولمش؟ بزم آڭلادیغمزچه ایرنلرمزه مکتب ومدرسه‌لرنی

واوقوتوچی معلمه‌لرنی یتشدرمك وغیری شونك كبی اسباب
ومادەلرینی حاضرلامك كوبدن تیوش ایدی نه ایچوندر بوكونگه قدرلی
بی خبر وغفلتده یاتمشلار توغریدن توغری ملتمزنی آرتده قالدرغان
وخانملری جهالت واسارتده یاشاتكان اوشبو حجابلردیه جریده
ستونلرنده ـ قچقرماق ایله گنه هیچ فائده ویرماز سزلر اوسندنگنه
اویلاماگز که روس خانملرنده حجاب یوقده شول سببلی هرجهتدن
آنلر ترقیده دیه اعتبار ایدگز روس خانملرینه مخصوص تأسیس
قیلنغان بگلرچه مکتب مدرسه‌لر وبگلرچه گیمنازیه‌لر هم اوقوتوچی
بگلرچه معلمه‌لر حاضر اوله‌رق هرسنه میلیونلرچه آقچه‌لر صرف
ایدله‌در وهراسباب واوقو قورال‌لری حاضراوله‌رق جانلری وقانلری
ایله ملت‌لری ایچون اوقوهنر ومعارف ایچون طرشماقده‌درلر. بویله
اولدقده نیچون آنلر ترقیده اولماسونلر اگرروس خانملرینه بولغان
تربیه‌لر بزم خانملرده بولسه ایدی شبهه‌سز بزم خانملرده معلوماتلی
ومعرفت ایاسی اولورلر ایدی تأسف ایدرزكه روس خانملرینه
بولغان كبی تربیه‌لرمسلمه خانملره دگل حتی حجابسز اوله‌رق یوزلری
آچیق یورگان معلم ایرنلرمزه‌ده یوقدر بس بلندیكه حجاب ترقیاتقه
مانع دگل ایكان. تكرار دیورمكه روس خانملرینك اوشبو درجه
اوقودیقلریله برابر حجابلریده بولسه‌ایدی كورور ایدك ترقیاتلری
ادب واخلاق وتربیه‌جهتلری دهاباشقه تورلی بولور ایدی‌كوره‌مزكه:
روس خانملرینك قزلری وخاتونلری اجنبی ایرواجبنی یكتلر ایله
حضور قیله‌رق كونی تونی باقچه‌لرده وبشقه . . . . . . اورنلرده سیر
ایدرلر اگر بزم مسلمه خانملره‌ده حجاب اولماسه ایدی بدیهی
روس خانملری كبی تلادیكی یكتلری ایله سیرایدرلر وحضور
قیلورلرایدی. انصاف ایده‌لم خانملرك بوحیاسزلقلرینی وجدان
ونامرسمز صغدرورمی ایدی فاعتبروا یااولی الابصار

« دفع شبهه »

بعض ذواتدن: اسلامده یوزقابلاو وقاچو دینی اش دگل محض ایسکیدن قالمه برعادتدر بناءً علیه آنی بندورمك « خاتون قزنك یوز پرده‌لرینی آلوب ایرلرگه اختلاطلرینه رخصت ایدوب تعلیم وتربیه‌لرینه یول آچمق وآنی تسهیل ایتمك تیوشلی دیوچیلر وبازغوچیلربار. خاتونلرنك یوز قاپلاولری ایسکیدن (اسلامدن اوّلگی) قالمه عادت بولمقی درست بولسه بولور بعض آثارشونی آڭلاتادر ولکن براشنلك ایسکی عادت بولمقی اسلام‌حکمی بولمقینه زیان ویرمایدر چونکه اسلام هرایسکی عادتنی ابطال ایتمایدر. اسلامنك وظیفه‌سی تکمیل انسانیتدر انساننی قلبینی توزه‌یتوب ممکن اولدیغی قدر سعادتکه ایرشدرمکدر بناءً علیه اسلام هراشنك روحینه بقادر. قایو اش فائده‌لی بولسه، فساد اخلاق اثری، فتنه وضلال علامتی بولمسه آنی اثبات وقبول ایته‌در ومشروع حکمینه کیچوره‌در وقایو نرسه‌ده انسان ایچون کورنگان وکورنمگان برتورلی ضرر بولسه آنی رد قیله‌در وهرکمنی آندن بیزدره‌در ستر وحجاب عادتی ایسکیده ترقیلری زمانده ایرانده، وفساد اخلاقغه چوموﻻرندن اللك رومادە وآوروپادە بولوب حسن اخلاق ایچون کوب فائده‌لی بولدقدن اسلام هم‌مونی درجه‌سنچه قبول ایتکان وموکّدا قرار ویرگان اتباعینی قزقدرغان.

خاتونلرنی چن تعلیم وتربیه ایچون آچولمقلری وایرلر برله آوروپا عادتنچه مجالس عامه‌ده اختلاطلری لازم‌دگلدر بلکه‌ضررلیدر چونکه تعلیم صحیح: بنده‌نك حیاتی وقلبی واخلاقی ایچون فائده‌لی روشنك‌معلومات‌ویرمك‌وبوبابلرده‌حاجتلی‌بولغان‌اسبابدن‌خبردار قیلمقدر وتربیهٔ صحیحه شول معلوماتدن فائده‌لنو یولینه کرتمك وشول اسبابنی استعمال روشینی بلدرمك وکورسنمکدر بومقصودلر ایچون حاجت مقدار وروش اوشبورکه: خاتون وقزنی طبیعی باﻻقلارنده

صاف فطرتلرینی بوزمایینچه عقللی وکورکام اخلاقلی وکوپ معلوماتلی استاذلر اوقوتسونلر ، تیوشلی معلوماتنی علما وعملا بیلدرسونلر وفائدهلی بولغان کتاب ورسالهلردن خبر ویرسونلر ومطالعهلرینه تشویق اینسونلر شول قدر برله فکرلرینی آچارلار (درست بصیرت حاصل ایتدررلر) ضرور قاتوشماغان فائدهلر حاصل ایدرلر وشول روشلی تربیه برله بالذات اولادلرینه وبالاخیره ملتلرینه کلیتلی فائده ایرشدررلر ، آوروپا اصولنچه آچق یوز وسائر زینت اورنلرندن بتونلای پردهنی کوتارمك روشنچه ایرلر برله اختلاط وآنلر برله مجالس علمیهده ، مجامع عامهده اجتماعغه قدر وارمق تعلم وتعلیم ایچون اوگغای وزیادهٔ بصیرت ایچون قرلای کورلمهده خاتون وقزدن مطلوب بولغان منافع وغایات ایچون ضررلی ، وتعلیمدن مقصود بولغان حقیقی تربیه ایچون مانعدر. آوروپا خاتونلرینینك سیرتلرندن وترجمهٔ حاللرندن خبردار بولغان آدمگه یاشرین دگلدر.

آوروپا آمریقا اقلیملرندهده خاتون وقز عالمینك بوحاللرینی بتونلای اعتبارسز قالدرمغانلر آنلرغه تیوشلی بولغان ابتدائیه ، رشدیه واعدادیه تعلیملرنده فلسفهٔ اسلامیه توصیه ایتدککی کبی تربیه اصولینی رعایه ایتکانلر وشول اصولده بولغان درس پروغراملرینی آنلرنك معارفکه اهلیتلری وتربیهلری ایچون کافی توتقانلر. مجالس عامهده حضورلری وبعض کیفیات وحرکاتده بولنولری بولسه تعلیم وتربیه نتیجهسی بولماینچه فقط بریاشلك اقتضاسندن وهربندهنك ظاهر وخفی منافعینی ضبط ایتکان برقوة معنویه حکومتندن اوزلرینی آزاد توتدقلرندن ناشیدر. (١)

ایرنلرمزه خطاب

ایرنلرمزه خطابا دیورزکه : جناب حق حضرتلری پیغمبرمز محمد علیه السلامغه قرآن ایندرمش وپیغمبرمزده نچهبگلر حدیثلر ون

---

(١) دفع شبهه اثرلیمی (الدین والادب) مجلهسندن نقل ایدلدی .

قالدرمش بوقرآن وحدیث ایله عمل قیلماق وفائده لنمك ایرلرگنه می فرض اولمش؟ اوشنداق رسول الله نـك احکام شرایعنی تبلیغسی ایرلرگنه می مخصوص اولمش؟ اگر الله نك امری ورسول الله نـك تبلیغسی ایرلره وخانملره عام ایکان نچون ایرلرمز خانملره اوگراتمیورلر ونه ایچون بلدرمیورلر؟ بزبیچاره خانملر (خانملرك ساچلری اوزون اولسه ده عقللری قسقه) دیه سویلدکلری ایرلرمزك مقاللرینه ایاروب احکام شرایعدن بی‌خبر اوله‌رق شرعا اوزحقوقلرمزی وایرلرمزك حقوقلرینی آگلامای وبلمای کلماکده‌مز حتی خانملر اوزلرینی محض ایرلره خادمه منزلتنگنه یارادلمش‌مز دیه اعتقادایله کلمشلردر شونك ایچونده احکام شرعیه‌نی بلودن هم هنر ومعارفدن طنچ وبی‌خبر اولمشلردر. اعتبارایده‌لم بعض خانملر واردرکه ظالم ایرلرنك قول آستنده اوله‌رق دنیانك برراحتینی کوره آلمای آچ، یالانغاچ قامچی آستنده کونی‌تونی قایغی وحسرتده یغلای یغلای یاشامقده درلر بوکبی مظلومانه یاشاغان خانم ایرلدن طلاق قیلنونی صوراسه سوزینی قبول کورمیدر من‌سنی طلاق قیلورایچون آلمادم دیه‌در اگرخاتونی طلاق قیلماساك بخشی‌تربیه‌قیل‌دیه اوتنسه ایری سگا بوتربیه‌ده کوب سگا خدای شولای قوشقان تقدیردن اوزوب سویلاشمه دیه قاتی‌تل ویامان سوزلرایله اوروشه یا که قینایدر بوحاللره بناً تأسفانه دیورمکه بوندای مظلومانه اسارتده یاشاغان خانملره ظالم ایرلردن قوتولورغه شرعاً یول بارمی، یا که یوقمی یا بولمسه شولای یازغاندر دیه صبر ایدوب شویله قامچی آستنده مظلومانه یاشامق کرکمی؟ مونه شوندای حقوقلرنی اکثری شرعا نچکدر بلمیورلر بونیا کدن البته علم ومعرفت یوقلغندندر.

خانملره توصیه ایدرمکه اوقوگزلر طرشوگزلر شرعا اوزحقوقلرگزی

بلوکزلر شول زمان ظالم ایرنلرك قامچیلری آستنده بولمازسزلر ومظلومانه یاشامازسزلر دیه‌رك ختم کلام ایدرم ·

شهر اوفاده خادم الملة اغنیامزدن محترم صدرالدین افندی النذیری جنابلرینك مکتبنك قزطلبه‌لرك مخصوص وقتلرده اوقودیغلری،

ملی شعرلری ·

« درسدن اوّل اوقولور »

شروع ایلدم تحصیله یاردم ویرگل یاعظیم
نیتمی طوغری ایلاب مرادم ویر یا کریم
رحمت ایشکـکنی آچوب قللرکا یاعظیم
حصه‌دار قیل جمله‌مزی مرادم شول یا کریم
قیل مرحمت ویر منفعت دینه خادم اولالم
طر و شوبن محمده خالص امت بولالم
ویر عدالت ویر کمالت قللرکا یاعظیم
جهالتدن هم ظلماتدن خلاص ایله یا کریم
ویر بشارت قللرکا جنت ایله یاعظیم
رحمتك چوق قدرتك تام خالقمسن یا کریم

« درسدن صوك اوقولور »

یا الهی قیل عنایت بارچه اشکه سن کفیل
انت ربی انت حسبی انت لی نعم الوکیل
تحصیلمی ملته چون آلت ایدوب یاعظیم
خدمتمی ملی ایله رحمتکله یاکریم
بلدیکمی قیل خاطرده حفظ ایتکل قلبمده
خطا اولسه عفو ایتکل رحمتکله یاکریم

آتا آنا واستاذنڭ عمرلرون قیل اوزن
بختلرون زیاده ایلاب راحتلك وبر یا کریم
آتا آنا واستاذنی بارلقـاغل یاعظیم
جنت اینکل اورنلرن قدرتکله یا کریم
ذکر ایلەمز حواجەمزنی صدرالدین ناملری
تربیەسندە اوذاتنڭ تحصیلمز یاکریم
صحت اینکل وجودینی اوزن اینکل عمرینی
درجەسون اوستون ایله دارینده یا کریم
طنچ اینکل عمرلرن حاصل اینکل مرادن
بزشاگردلر دعاسنی قبول اینکل اللهم

« چیتدن کشی کیلگانده اوقولور »

خوش کلدگز مرحبا مرحبا یا مرحبا
رحمت اینسون هرالله خوش کلدگز مرحبا
هر آدمگز ایچون چیکسز ثواب یازلسون
ذنبگز عفو اولنسون خوش کلدگز مرحبا
طوغری اولسون فکرگز ملی اولسون اشگز
نورلی اولور قلبگز خوش کلدگز مرحبا
دینده اخلاص اولوگز نیتده صاف اولوگز
کورکام اولور اشگز خوش کلدگز مرحبا
قیامت کون بولغانده نورلی بولور یوزگز
جنت اولور اورنگز خوش کلدگز مرحبا
ربم بزه طوغری یولی کوسترمشدر ای قرداش
اسنه‌بەلم طوغری یولی طوروشالم ای قرداش
اویقودق بزغفلتده قالدق آخر بیك آرتده
اویغانالم اویغانالم یاتمایالم غفلتده

جمله‌مز برا ولالم اتفـاقـله طرشالم
اوقوبالم اوقوبالم آلغه طابا بارالم

« امتحان مجلسنده اوقولور »

دینم اسلام دینیدر نبیم مصطفی در
نسلم آدم نسلیدر بلمك كرك قرداشلر

جناب حق حضرتی هرنی قیلسه قدرتی
یوقدن بزنی یاراتدی بلمك كرك قرداشلر

هوالحی ذوالجلال صفتلریدر كمال
نچه درلو جان یاراتدی بلمك كره‌ك قرداشلر

بوجانلرنك افضلی آدم آتابالاسی
محمدنك امتی بلمك كره‌ك قرداشلر

پیغمبرلر اوّلی آتامز آدم طورور
محمد آخری طورور بلمك كرك قرداشلر

ربم بوزده دورت كتاب ایندرمش رسوللره
دورتسی در زور كتاب بلمك كرك قرداشلر

تورات، زبور، انجیل، قرآن، ایسكه آلوكزلر هرآن
محمده اینمش قرآن بلمك كرك قرداشلر

قرآن ایله عمل قیلمق خداغه طاعت قیلمق
فرضلرنـك اوّلی در بلمـك كرك قرداشلر

رسول الله بولندن آیرلمایق قرداشلر
اوقوب عمل قیلایق طرشایق قرداشلر

خوش كلدكز قرداشلر كوركام بولسون مجلسلر
علم دعا مجلسی بو دعاقیلك قرداشلر

دعاقیلمق سزلردن آمین دیمك بزلردن
اوتنـه‌مز سزلردن دعـاقیلـك قرداشلر

مجلسمز باشلانور بلوچیلر شادلانور
آفرین تحسین آلور دعاء قیلك قرداشلر.

ترقیات اسلامیه حقنده

« مناجات »

حمد اولسون اول جناب خالقه
سلام اولسون اول رسول فائقه
آل اصحاب جمله‌سی والفاروقه
ای الهم ویر ترقی اسلامه

تشریف ایتدك بزلری اسلامیله
تنویر ایتدك ینه‌ده قرآنیله
هم شیفع المذنبین (١) رسولیله
ای الهم ویر ترقی اسلامه

چون طانتدك یولی قرآنیله
تکلیف ایتدك بلوغی احکامیله
تبلیغ ایتدی فخرالانام قومینه
ای الهم ویر ترقی اسلامه

ایمان ایله نمازی وروزه‌نی
بایلر ایچون حج ایله وزکوتی
بنا ایتدك اسلام ایچون آنلری
ای الهم ویر ترقی اسلامه

فرض ایتدك بلمکی انسانلره
حاضر ایتدك جنتی احسانلره (٥)
غافل اوتدی چوق زمانلر بی‌وفا
ای الهم ویر ترقی اسلامه

---

(١) شفیع المذنبین دن محمد(صلعم) مراد اوله‌رق شفیع المذنبین بولمان رسولکله مغفور قیلدك دیمك اولور. (٥) بو اورلده احساندن قللق قیلمق معناسی مراددر تاکه حدیث شریفده الاحسان ان تعبد الله کانك تراه فان لم تکن تراه فانه یراك کلمشدر.

شكر ايده‌لم بو كون آچلدق كوزلرى
سويلر اولدق خلقى دينى سوزلرى
تيز زمان مقصوده يتكز بزلرى
اى الهم وير ترقى اسلامه

بابالرمز حاضر اولدى همته
علمى اولان خادم اولدى ملته
صد هزاران شكر ايده‌مز بوايشه
اى الهم وير ترقى اسلامه

جمله‌مزى اهل ايلاب دولتده
هر عصرده خادم ايله خلقغه
مستحق قيل در قيامت جنته
اى الهم وير ترقى اسلامه

اوفاده مكتب تذيريه‌ده معلمه پيرم ولايتى اوصا اويازى قاچماقتى قريه‌سينك كامله بنت عزة الله قاسموا

رساله‌مزه الحاق ايدوب طبع ايتدرو ايچون ارسال اولنمش مقاله‌لر.

برنجى

صوكلو قرداشلرم!

رسول اكرم صلى الله عليه وسلم اطلبوا العلم من المهد الى اللحد، ديه بيورمشلر معناسى: علمنى استه‌كز بيشكدن قبركه كركانكه قدر ديمكدر. (رتبة العلم اعلى الرتب) بيورامشدر، علم، مرتبه‌لرنك ايك اعلاسيدر ديمكدر.

علمنك اعلا مرتبه‌ده بولوین الله تعالی حضرتلری، قرآن کریمده بلگانلر ایله بلمگانلر برابر اولورمی، اولماز دیه بیلدرمشدر.

اوشنداق ادبای عثمانیه‌دن بریسی ایلك اثرلی واتکون قورال علم ومعرفتدر دیو بیورمشدر. هرقایومزغه بونده‌ی قورال ایله قوراللنوغه اجتهاد قیلمق لازم وفرضدر. ای قرداشلرم! آدملر آراسنده درجه‌لی بولونی استه‌گز عزیز قیمتلی یاش وقتلرگزنی بوش اوزدرمقدن غایت صاقلانگز. هربر علمدن اوّل دین واعتقاد علمینی وصوڭره فائده‌لی هنرلرنی اوگره‌نگز وهم حلال دولتنی کسب قیلوگز. دین‌نڭ قوّت تابوی مالغه توقف قیلدیغی کبی مال تابورده علم ومعرفتکه توقف قیله‌در، بونی فکرگزدن چیقارماگز.

ینه‌ده بغدادعالملرندن بریسی! انسان، دین علمنی اوگرانوب اعتقادینی توزوك قیلغاندین صوڭ «تاریخ» اوقسون وخلفاءنڭ اخلاقلرین اوگره‌نسون، چونکه بونلری اوگره‌نگان آدم عمرده اوّل زمانده بولغانلرنی کورگان کبی اولور وآنلر ایله عمر کیچورگان کبی اولور وآنلرده بولغان یخشیلقلرنی بیلوب یخشی بولورغه طرروشور، وآنلرده بولغان بوزوقلقلردن صاقلانورغه سبب اولور دیمشدر. ای قرداشلرم هرتورلی فائده‌لی علملرنی اوگرانورگه اجتهاد قیلگز. خدانڭ بیرگان فکرینڭ یمشلری هرنرسه‌دن خبردار بولماقگزدر والله تعالی‌نڭ بیرگان نعمتلرین ضائع قیلماگز هر اعضاگزی اورننده تیوشنچه خدمت قیلدرگز علمسز دنیا زینتی ایله گنه غرورلانمه‌گز.

حضرت علی کرم الله وجهه، آدم گوزل کییملر برله زینتلانگانچه علم وادب زینتی ایله زینتلانمکی آرتقدر دیمش. حتی آتا وآناسی وفات بولغان کمسه یتیم دگل بلکه علم وآدابدن محروم قالغان کمسه یتیمدر دیمشلر. هرنچك اوزلرینڭ درس وقیافتلرینه عاشق

بولغانلر کبی بولماگز. بعضیلر کوبره‌ك وقتلرنی اوز اوزلرینی زینتلمك برله اوزدیردیلر بوایسه انسانیتدن دگلدر. ای قرداشلر تکرار تکرار دیورمکه علم بتمس تورغان دولت وایاسندن آیرلمی تورغان یولداشدر علم آرتقان صایون ایاسینه زینت ویرور وانسایتنی آرتدرور.

کامله خانم طلبه‌سندن اوصا اوبازی قاجماقتی قریه‌سینك نجم‌حنه‌بنت‌ملامحمد صدیق امیرووا.

« ایکنچی »

محترمه قرداشلرم!

هرقایومز عالمزدن کیلگان قدر علم تحصیل ایدوب ادبلی وحیاءلی اولورغه وهرتورلی هنرلرنی اوگرانورگه وبرلاشب آرامزنی اصلاح ایدرگه طرشایق.

جناب حق‌نك دین اسلامه قیلوب باراتدیغنه شکرلر قیلوب دینمز واسلامیتمز طرفندن بیورلغان نرسه‌لرنی قیلورغه طرشمق‌ایك برنچی وظیفه‌مزدر. یعنی برلاشمك والوغلره حرمت ورعایت وکچکلره شفقت ومروة‌ایتمك‌بربره‌مزنی‌غیبت ایتمکدن صاقلانمق‌آتاآنالرمزی حرمت ایتمك وآنلرنی رنجتمك‌دن صاقلانمق فقیره ویتیمه خانملره یاردم وشفقت ایتمك دین وملتمزنك آلغه کیتمکینه طرشمق وتوغری سوزلی کورکام خاقلی اولمق خیانت وظلم‌دن صاقلانمق رهروقت‌ادب وانصاف دائره‌سنده معامله قیلمق جناب حق‌نك بیوردیغی اشلرینی قیلمق وطیدیغی اشلرندن طیولمق جمله‌مزگه بورو‌چدر. بونلرایسه هرقایوسی اسلامیة طرفندن بیورلغان اشلردر. اوشنداق یاش قزبالالرده اوقومق وهرتورلی هنرلرنی اوگرنمك ادبلی وحیالی

وتربیه‌لی اولمق ایله توصیه ایدرم انسانی قدرلی وعزیز قیلغان
دنیا وآخرتده الوغ درجه‌لره ایرشدرگان برقیمتلی نرسه واردرکه اوله
علم، ادب واخلاق حیا وتربیه وهرتورلی هنر علملریدر. اوشبونک
ایچون جمله خانملره توصیه ایدرمکه یاش قزبالالرگزی علم تربیه‌سیله
تربیه ایدگز آنلردین وملت آناسی اولاچقلردر. دین وملت آنالری
تربیه‌لی اولسه‌لر اوزلرندن طوغان بالالرنیده تربیه ایله‌اوسدرورلر
علم وتربیه‌دن محروم انسان یمش‌سز آغاچ کبیدر.

کامله خانم طلبه‌سندن.

گل منوّر بنت عابدالله نوغایروا.

« اوچونچی »

محترمه استاذم کامله خانم جنابلری.

رساله‌گزنک علم وترقیاتدن بحث ایتدیکنی فهملاب بنده علم وتربیه
حقنده عقلم ایرشدکی قدر برآز فکرمی بیان ایدرم.

انساننک باشقه حیواناتدن آیرماسی عقلی وسویله‌شه بلمکی ایله
دیساکده شوعقلنک کمالتکه ایرشمکینه برنچی کوچ وبرنچی قوة
اولغان نرسه علمدر. علم آرقاسنده هرکم اوزینه کیله‌چک فائده وضررنی
آنگلاب فائده‌لی اشلرنی قیلور وفائده‌سز ضررلی اشلردن صاقلانور.
علم سایه‌سنده هراشلر وجودکه چیقار وهراشلر کمالتکه ایرشور،
الحاصل علم برنوردر ایاسینی واطرافنده اولغان انسانلرنی یاقتورتور،
انساننک کامل انسان اولمقی هم دنیاده وآخرتده مسعود اولمقی اوشبو
علم سایه‌سنده‌در، علمی اولمیان انسان دگلدر. بناءً علیه خانملره مخصوص
رساله‌لر ترتیب ایدوب خانملری عامگه واصلاح بولینه ترغیب ایتدوگز

ایچون فوق العاده شالانوب جنابلرکزی تبریك ایتارم بواجتهادلرکز
ایسه بزبیچاره پرده آستنده طومالانغـان خانملر ایچون الوغ نعمت
اولاچقنی وترقیاتمزه یتاکچی ویولباشچی اولاچقنده هیچ شبهه یوقدر.
اوشنداق بنده‌لرگه علم کیره‌ك بولغان کبی تربیه هم کرکدر ، تربیه‌
ایله اوسکان انسان ایله تربیه‌سز اوسکان انسان آراسنده نه‌قدر آیرمالر
وارایدیکی آزغنه عقلی اولانلره معلومدر اوزمزنـك وطنداشلرمز
اولان روس خانملرینه قارار ایساك کوره مزکه اسلام خانملرینه قاراغانده
کوب دره‌جه ترقیاتده‌در ، علم وهنر ومعارف جهتنـدن یوزلرچـه
درجه بزلردن آرتقدرلر بوکـا هیچکم انـکار ایتمز روس خانملرك
بودرجه ترقیات کسب ایتملکلرینه سبب البته علم وتربیه‌در. ایمدی
روس خانملرینك ترقیاتینه اعتبار ایدوب ، بزاسلام خانملرینه اتفاق
اوله‌رق علم یولینه طرشمق برنچی وظیفه‌مزدر ، ممکن‌قدر وقتلرمزنی
بوش اوتکارمزگه تیوشدر. انسان علم ایله انسان اولور علم وتربیه‌سی
اولمیان انسانـنـك حیوانلردن هیچ آیرمـاسی یوقـدر. ای خانملر!
طرشوکز طرشوده غنه تابارسز کیراککزنی .

اوفا شهرنـده کامله خانم طلبه‌لرنـدن زهراء بنت کمال الدین .

دورتنچی

عزیز قرداشلرم!

هر قایوکز بله‌سزکه علم ومعارف هر کمنك سعادت ابدیه‌سینه سبب
اولدیغنی وبله‌سزکه قایوغنه ملت منقرض اولسه جهالتی سببلی منقرض
اولدیغنی نتاکه بزم اسلام ملتینك چیت ملتلردن کوب درجه آرتقه
قالدیغنه اوشبو نادانلقلری سبب اولمشدر نـه‌قدر بیوك تأسفکه

بووقته قدرلی ایرلرمز اولسون وقزلرمز اولسون زمانچه گوزل ونظاملی مکتب ومدرسه‌لرده اوقوب تربیه کورمشلردر. دیورمکه غیبت اولماسون عبرة اولسون اوّلگی استاذبیکه‌لرمز نه آخرتمز ونه دنیامز ایچون فائده ویرمی تورغان کیسك باش، آخرزمان کبی کتابلر اوقتوب چچك کبی قدرلی، وآلتون کبی بهالی عمرلرمزی بوشقه اسراف اوتکارمشلردر. ایمدی وقت یتدی بورنلرمزه فائده‌لی ایسلر کره باشلادی، نیندا این کتابلر فائده‌لی ونیندا این کتابلر فائده‌سز اولدیغنی آڭلاب ممکن قدر فائده‌لی کتابلری تحصیل ایده باشلادق. هنر ومعارفنڭ تیوشلی ایدیکنی هم آڭلای باشلادق، وآڭلاتوچیلرمزده یتوشه باشلادی. اوشبوڭا فوق العاده شادلانوب شادلغمی اظهار ایتدم.

ای حرمتلو خانملر! وقتڭزی قیمتلی بلڭز بوشقه اسراف ایتمه‌ڭز.

کامله خانم طلبه‌سندن ماهره بنت یهوده،

«بیشنچی»

«تربیه‌نڭ نیگزی»

تربیه‌نڭ نیگزی جناب حقنڭ بیوردیغی اشلرینی اشلامك وطیدیغی اشلرندن طیولمق عبادة قیلاق وبوی صونمق وپیغمبرمز محمد علیه السلامنڭ قالدردیغی یولنچه یورمك آتا، آنانی واستاذلرنی وبارچه الوغ لرنی حرمت ایتمکدر. ایشته تربیه‌نڭ نیگزی اوشبوندن عبارتدر. ای خانملر تربیه‌لی اولورغه طرشوڭز! کامله خانم طلبه‌سندن خدیجه بنت حسن الدین امیروا.

آلتنچی

«انساننڭ قیمتی»

انساننڭ قیمتی علمی ایله عملیدر. علمی وعملی اولمیان انساننڭ

هیچ قدری یوقدر. علمی اولوب عملی اولمسه ینه‌ده اول انسان یمش وبرمی تورغان آغاچ کبیدر. هیچ کم آنك علمینه حرمت ایتمز. توغریسی انسانناك قیمتی علمینی وعملیله ادبینی آرتدرمق ایله اولور. ای خانملر! چن انسان اولورغه طرشوگز.

کامله خانم طلبه‌سندن زلیخه بنت حسن‌الدین امیرووا.

«یدنچی»

«انسان»

انسان یاردیلشده حیوان ایله برابردر فقط حیواندن آیرماسی سوزسویلمکی هم‌علمی ومعرفتی ایله‌در. علم‌ومعرفت‌دیه‌ك بیلمدیکنی اوگره‌نمك، اوقوماق ویازمق وبونلردن باشقه انسانغه بیلورگه تیوشلی اولان شیلرنی بلمکدر. انسان بوعلم ومعرفتنی قایو وقتندن اوقی باشلر؟ البته یاش وبالاوقتندن یعنی یاشی سکزگه ایرشدیکی‌زماندن اوقی‌باشلر چونکه پیغمبرمز صلی‌الله علیه وسلم حضرتلری بیشکدن لحدکه‌کرگانچه‌یه‌قدر علم‌اوگرانورگه اجتهاد وهوس ایدگزدیه بیورمشدر. یعنی انساننك انسان اولمقی علمی وهنری برکننده‌گنه اولور. چونکه علم انساننی دنیاده وآخرتده عزیز وحرمتلی ایدر.

ای خانملر! هنرلی‌ومعرفتلی اولورغه طرشوگز.

خدیجه بنت ذالنور اسدوللینا

سیکزنچی

«قیمتلی وقتنی وتیوشسز سوزلردن تلنی صاقلامق»

انسان آقچه‌سنی ودولتینی نه‌رشده صاقلارایسه قیمتلی وقتینی

بوشغه اوتکارمکدن وتلینی تیوشسز سوزلر سویلهمکدن صاقلامق بیگراك لازمدر. حکیملرنك بریسی : آدم ایچون ایك قیمتلی نرسه وقتدر، انسان مالینی اسراف قیلدیغی ایچون خدا حضورنده سؤال ایدالدیکی کبی عزیز وقیمتلی وقتینی بوشغه اوتکاردیکی اوچون هم سؤال ایدلهچکدر دیو بیورمشدر.

عقللی انسان وقتنك قدرینی بیلور وهر وقت فائدهلی ایش ایله اوتکارور، اشسزلکدن قاچار، گرچه خدمت ایتکان آراده بولسهده بعض وقتلرده کتاب اوقورغه عادت ایدوب اوزینه کوب فائدهلر کیتورر، تیك تورمقدن کیلگان ضررلردن اوزاوزینی صاقلار. عالملردن بریسی : انسان فائدهسز کشیلر ایله سویلاشوب وقتینی اوتکارگانچی یالغزی فائدهلی اشلر ایله یاکه کتاب اوقومق ایله وقتینی اوتکارمکی کوب درجهلر آرتقدر دیو بیورمشدر.

اوزون اوزون اوطرشمقدن وفائدهسز بحثلر قیلشمقدن قاچوگز. چونکه فائدهسز بحثلر وقتنی اوتکارور وسلامتلکنی کیتارور وهم خطالقلرغه توشورور.

وقتنك اوتووی بولوطلرنك اوتووی کبیدر. اوشبونك ایچون عقللی آدملر تیز اوتکان قیمتلی وقتلری اچنده فائدهلی علملر ایله وفائدهلی ایشلر ایله فائدهلنوب قالمشلردر. ای قرنداشلرم سزلرده وقتگزی قیمت بلوب فائدهلی اشلرنی اشلرگه وفائدهلی سوزلرنی سویلرگه طرشوگز اگر فائدهسز سوزلرنی سویلمکدن صاقلانسهگز خطالقلردن صاقلانغان بولورسز. «کریمه بنت عزة الله»

کامل آدمچیلك

آدمچیلك شرعاً کورکام وممدوح بر صفتدر. (احنف) حضرتلرندن آدمچیلك نه در؟ دیو صوراغانلرنك برینه : الوغ درجهلی بوله توروب توبهنچیلکلی بولمق، وبراودن اوچینی آلورغه قدرتی بوله توروب

عفوقیلمق ، وهروقت محتاجلرغـه یـاردم وشفقت اینمك دیو جواب ویرمشلـور.

کامل آدملر معرفتلی وگوزل خلقلی بولدیقلرنـدن باشقه‌لردن کورگان یمانلقلرنی بیك بینگل وآسانلق ایله عفوقیلورلر.

معرفتلی وکامل آدملر آنداى ناد انلقلریله یامانلق قیلغان کمه‌لره اوگوت ونصیحت قیلورغه اوزلرون بورچلی صانورلر ویمانلقلرینه قارشی یخشیلق ایتارلر. تا که کامل آدملرنِڭ بریسی : یخشیلقغه یخشیلق هرکشینڭ اشیدر یمانلقغه یخشیلق ایرکشینڭ اشیدر. دیوبیورمشدر.

ای قرداشلرم ! کامل انسان بولورغه طرشوڭز.

پیرم غوبیرناسی اوصا اویازی قاجماقتی قریه‌سینڭ نجم حنه بنت ملا محمد صدیق امیرووا .

عزیز قرداشلرم :

پیغمبرمز محمدمصطفی صلى الله علیه وسلم حضرتلری (لن تدخلوا الجنة حتى تؤمنوا لن تومنوا حتى تحابوا) دیمشدر. یعنی اوجماققـه کره آلمازسز مؤمن بولغانه‌قدر ، مؤمن بوله آلماسز بربرگز دین‌نفرتلرنی بتروب سویشدکگزه‌قدر دیمکدر. ایمدی سویشمك ایسه بوله‌در آرالرمزدین کینه وحسدلرمزنی بتروب محبت وعدالت یولنده اتفاقده بولشساق شونڭ اوچون بزمسلمه‌لر اتفاقده اوله‌رق بر برمزنی حقیقی قرداش بلوب بر برمزگه ملايمة ایلان فائده‌لرمزنی کوزاتشمك شرعاً برنچی درجه امر واجبدر.

دخیله :

پیغمبرمز صلى الله علیه وسلم (لیس خیرکم من ترك دنیاه لآخرته وآخرته لدنیاه بل خیرکم من اخذ من هذه) دیمشدر . یعنی سزنڭ خیرگز توگلدر آخرتی اوچون دنیاسنی قویغان من ودنیاسی اوچون آخرتنی قویغان من بلکه سزڭ خیرگزدر دنیاسنی هم آخرتنی برگه جیغان من دیمکدر. ایمدی دنیا ایله آخرتنی برابر جیمق خیر اولسه شونڭ

چاره‌سنی ازله‌مك تیوشدر . ایمدی دنیا ایلان آخرتنی برابر جییمق‌نك چاره‌سی البته علم‌در چونکه پیغمبرمز صلی الله علیه وسلم (من اراد الدنیا فعلیه بعلم ومن اراد الآخرة فعلیه بعلم ومن اراد کلیهما فعلیه بالعلم) دیمشلر یعنی برکمسه دنیانی طلب قیلسه علم لازم بولسون هم دنیا ایلان آخرتنی برابر طلب قیلسه‌ده علم لازم اولسون دیمکدر .

ایمدی دنیا ایلان آخرتنی برابر طلب قیلمق اوچون علم لازم بولسه‌هم خدا قاشنده خیرلیراك بولونی طلب‌قیلساق علم ایچون اجتهاد قیله‌قمز برنچی اهم اولمش‌شی جمله‌سندن اولدی .

معلمه عظیمه خانم تکایروا .

توقزنچی

« خاتونلر »

انسانلرنی ایر وخاتون اعتباری برله قاراغانده ، خاتونلر . . . دنیاده‌غی انسانلرنك نصفنی تشکیل ایته تورغان زور بر جمعیة‌در . اما آلارنك تربیه‌سنك وقوچاقلرنك اوسب کمالتکه ایرشومزی وآلارنك بتشدرگان یمشلری ایدکمزی ، بتون انسانلرنك . . . وجودینه باعث آلار ایدکنی خاطرگه آلساق ، خاتونلر انسانلرنك اهمتلی برقسمی ایدکنی اقرار ایدرگه مجبور اولورمز .

خاتونلر شولای بیك زور ، وبیك اهمیتلی جمعیة بولسه‌ده بولارغه توبان درجه کوز ایله قاراو وبولارنك تربیه وتعلیمنه اهمیت بیرماو بزم شرق مسلمانلرنده طبیعی برحالگه کرمشدر .

گویه بتون انسانلرنك آنالاری بولغان خاتونلر ، وبولاچق قزلر ، عقلی خلقتده ناقص ایمشلر ، شوبله بولغاچ باشقه حقوقلرده‌ده ایرلردن کیم بولورغه تیوش ایمش .

خاتونلرنك حقوقلرنی شریعت غرامز بیك گوزل تحدید ایتمش‌در .

لیکن مسلمانلر شریعت قوشقانچه قالدرمای بیچاره‌لرنی قوللر درجه‌سنده حقوقسز، اسیرلر کبی دورت دیوار اچینه تغب قویوب، خاتونلر ایرلرگه بر خدمتچی، قوّهٔ شهوانیهٔ حیوانیه‌لرنی اوته‌مك اوچون یارادلمش بر مخلوق درجه‌سنده قالدرمشلردر. بر یمشلی آغاچنی کیره‌ك قدری ولزومنچه تربیه ایدلمادکده، اول آغاچنڭ یمشی نچار اولدغنی هرکم بله فقط یمشلی آغاچ کبی اولان خاتونلر تربیه ایدلمادکده آلارنڭ بالالری نچار وتربیه‌سز اولدغنی بزم قرداشلر آڭلای آلمایلر. شرع شریفمزده خاتونلرغه نه‌کوز ایله قارادغی بیك ظاهردر. جناب حق هر امرده ایرلر ایله برابر خاتونلرغه‌ده خطاب ایتمش. شریعت احکامی ایله ایرلر مکلف اولدیغی کبی خاتونلرده مکلف اولمش قسقاسی هر امرده آلارنڭ حقلری بیك آچق بیان ایدلمشدر. رسول الله صلی الله علیه وسلم وخلفاً راشدین زمان سعادتلرنده خاتونلرنڭ نه‌قدری نفوذلی ایدکی خاطرگه آلنسه بوکونده‌گی حالمزگه عجب ایته‌مك ممکن دگلدر.

شکرلر اولسون بوکونده قزلرنی تعلیم وتربیه ایدو کره‌ك ایدکی خاطرگه آلندی آز بولسه‌ده قزلرغه مخصوص مکتبلر بنا ایدلوب آلارنی تعلیم وتربیه ایده باشلادیلر. خاتونلرده اوزلرینڭ حیوانلر درجه‌سنده قالدقلرنی آڭلاب، یوغالغان حقوقلری بار ایدگنی دعوا ایده باشلادیلر. خاتونلرغه بولارده انسانلردیه قارامق وآلارنی تعلیم وتربیه ایدرگه کرشمك ترقی‌نڭ برنچی آدمی (خطوسی) در. هر صنف اوز حالنی اوزی آرتق بله. نیندای جهتدن تارلق وآغرلق کیله ایدکنی توشنه، وشونڭ اوچونده اوزلرین جمعیة تشکیل ایدوب، اوز حاللرنی اصلاح قیلورغه تیرش ایدکنی باشقه‌لرغه آڭلاتوب، باشقه‌لرنی اوزلرینه یاردمچی ایدرگه اجتهاد ایده‌در همده اوزلرینه برحرکت تعین ایدوب مقصودلرینه نیچوك ایر شورگه ممکن ایدکی توغرسنده بر یول حاضرلایدر.

بوکبی اشلر البته جمعیةسز برایکی کنه‌کشی‌نلك اجتهادی ایله بولمایدر. شونلك اوچون هرصنف برجمعیة تأسیس ایله، بوده باشقه‌لر اوچون خدمت ایله‌در. مسلمه‌لرشویله برجمعیة کیره‌ك ایدکنی‌ده آکلادیلر. روسیه مسلمه‌لری برنچی اوله‌رق اوفاده مسلمه‌لر جمعیتنی میدانغه چغاررغه موفق اولدیلر. بوجمعیة‌نلك فائده‌سنی یازوب توررغه‌ده حاجت یوق دیب بلهم. باری شونیغنه خاطردن چغارماسقه کیره‌ك ایندی قوری اسم ونام ایله قالمای باشلاغان اشنی نیچوك اولسه‌ده آلغه آلوب باررغه، فائده‌سنی کورساتورگه اجتهاد ایله‌رگه کیره‌ك. شویله اجتهاد ایدلسه بونلك اعضالری بتون ملة آغزندن تشکردن باشقه سوزایشته‌چك دگلردر. الحاصل! ترقی ایدومزنلك ایلك زور جهتی‌ده قزلرنی تربیه وتعلیم ایدوگه موقوفدر، بونلك عکسی ایله حرکت ایتدکده ترقی ایدو ممکن دگلدر دیب ایتورگه جسارت ایدم.

تربیه وتعلیم کورگان قزلرنلك عقتلی اولوب، بتون عائله‌نی سعادة اچنده یاشاته چاغی مونده بیان قیلوب توروددن مستغنی‌در. آقنق سوزم شولدر موندن صوك مسلمه‌لرده تعلیم وتربیه کورسونده بتون ملتمز سعادت اچنده یاشاسون.

ع . غ

« اونونچی »

اوفا اویازی عمر آولینلك امام میکّلی اسلام بن عارف عثمانفدن

محترمه معلمه کامله خانم!

جنابلرکزنلك خانملره مخصوص بررساله وجوده کتوردیکلرنی ایشتوب مع الممنونیة تبریك ایدرز. جنـاب حق خدمة ملیه‌کزنلك دوامنی میسر ایلیه. کوب زمانلردن بیرو آرزو ایتدکمز ودورة کوزلرمز ایله منتظر اولدیغمز شیلرنلك وجوده کله باشلادیغی بیوك برفضیلتدر. بنده شادلغم سببیله برقاچ فکرمی بیان ایتدم معقول اولسه رساله‌کزنلك بریرینه الحاق قیلماقکزی رجا ایدرم.

سوکلو خانملر!

سزلره اوّل درجه بلورگه تیوشلی اولان نرسه‌لر صحت بدنیه‌نی محافظه وصوکره‌ده علم وحکمتدر. انسان‌ایچون‌صحت بدنیه‌سنی محافظه اینمه‌ك لازم اولدیغی کبی قلبنی‌ده علم وحکمت یمشلریله تطهیر ایتمك اول‌درجه لازم‌در انساننك توغری فکرلی، صاف کوکللی اولمقی صحت بدنیه‌سنی صاقلامق وفائده‌لی علملرنی تحصیل ایتمك ایله اولور، بناء علیه ملت آنالری اولاچق جمله خانملره، انساننك صحت بدنیه‌سنه دائرشیلردن هم‌علم وتربیه‌دن خبردار اولمقلرینی وباش بالالرنی علم واخلاق ایله تربیه قیلمقلرینی چن کوکل‌دن توصیه ایدرم. چونکه بالالرنك دنیاغه کیلدکی کونلرندن باشلاب بلاغنکه ایرشدکلرینه قدر آنالر قولنده تربیه قیلندقلری کوزمز آلدنده‌در کوره‌مزکه آنالر تربیه‌لی اولسه بالالرده تربیه‌لی اولورلر وآنالر تربیه‌سز اولسه بالالرده تربیه‌سز اولورلر. توغریسی انسانلی مسعود وبختیار ایتکان نرسه تربیه والوغ درجه‌لره ایرشدرگان کینه اوشبو تربیه‌در. ایشته ملت اسلامیه‌نك ترقیساتی خانملرنك علم تربیه‌سیله تربیه ایدلمکلرینه موقوفدر.

بزم بوصوکك عصرلرده علم ومعارفده باشقه ملتلردن آرتقه قالدیغمزه‌ده سبب اوشبو خانملرك علم ومعارفدن وتربیه‌دن بی‌خبر اولدقلریدر. زمان سعادتدن باشلاب ۹۰۰ نچی سنه‌لرگه قدرخاتون وقزلر تربیه‌سینه زیاده اهمیت ویرلمشدر. شول زمانلرغه قدر بولغان اسلاملرنك یوقاری‌لقلری، دینی وسیاسی شوکتلری، معیشت واقتصاد جهتلرینك کیتلکلری کندلرینه ایك‌متمدن وهرجهتچه ایك مقتدر دیب حساب ایتکان قوملرك، عقل‌لرون هیران ایتمسلك ویوره‌کلرینه خوف صالماسلق درجه‌ده توکل ایدی فقط بوصوك عصرلرده خاتون قزلرنك تربیه‌سینه اهمیت وبرلونك طوقتالوی‌ایله دنیالر بسبتون باشقه‌لاندوب، اتفاقلر اورنینه افتراقلر باش طغوب،

صداقت اورنینه خیانت اولطوروب بایلقلر فقیرلك ایـله آلماشنوب خواجه‌لر قللقغه قالدی، وقل‌لر آیاق آستلرنده طابطالدی. بواشلر قایدن کلدیلرده کملر بواشلرنك دنیاغه کیلوینه سبب بولدیلر ؟...

کلام قدیم - وحدیث نبوی علـم وهنرلرنی ایرلرگه وخاتونلرغه اسنمکنك فرض ایدوکنی آچق آڭلاتدیغی حالده، بلمم نه اوچوندر علم‌نی باری دینی جهتکه‌گنه حصر ایدوب وملتمز آراسینه هنرسزلك ومعرفتسزلك اورلقن صاچب، اسلامیتنی باری یالقاولردن جیولش برگروه آدملر جیونتسی کورگازوب، خاتون قزلرمزنی اوقتوحرام دیه تچقروب اول بیچاره‌لرنی هرحقوقلرندن آیروب حیوانلرکبی اسارتده قالدروب ، ملتمزنك نصفی بولغـان خاتونلرمزنی نادان قالدروب ، بونلر واسطه‌سیله ملتنك قوللرینه کره‌چـك کوب اشلری قولدان کیتمش، علم ومعرفت‌اورنینه کوب یارامغان اشلر طولوب فسق‌فساد وافتراق میدان آلوب سداسکندر کبی برسی برسینه توتاش اسـلام دولتلری اجنبیلر قولینـه کوچـوب، اوزلری خـوار حقیر بولـوب ایزلوب طابطالب قالمشلردر، حتی شول درجه‌گه قالدق‌که اسلامیت عالمی باری دیـن توتودن‌غنـه عبارة معرفت ومدنیتنی قابـل توگل ، آلارنك قرآن‌لری یالقاولق برله‌بیوره کسب ومعارفدن منع ایته‌دیو، اجنبیلر طرفندن‌کلام قدیمگه تل‌اوزاتماغه‌باشلادیلر، یوق‌ایسه‌حقایق قرآنغه‌توشنوب اوز وظیفه‌مزنی اوزمز صاقلی آلساق مجموع‌عرفاننك معدنی قرآن‌شریف ایدوکینه کم‌انکار ایدرایدی ؟ آنك‌اوچون‌حاضرگی کونلرده ، ملل اجنبیه قولنده ، استعمال ایدلوب دنیاغه چقمش کشفیاتنك وبارکبی عجایب حاللرنك ، اصلن‌تفتیش ایدولسه هرقایوسی ، قرآن‌کریمده بولمش برآیه‌نك معناسی یا که جناب نبویدن سویلنمش برحدیثنك صداسی‌در. ایمدی بوحالده اوتـکان اشکه کیری قایتوب اوقطانمق بولماس هرنه برلمه بولدی .

الحمدلله بوصوركى زمانلرده بندهده ملتمز آراسینه علم ومعرفة طارالوب ایرانلرمز وخاتونلرمز برچه دین وملت‌یولینه خدمت ایده باشلادیلر، انساننڭ مسعودیتی علم سایه‌سنده گنه اولدیغنی دوشندیلر، وخاتون قزلرنی اوقتو حرام‌دیب دنیا تولترواچیلرنڭ سوزلرینی وفتوی‌لرینی شخصیات ترزاغی وجهالة آوی ایدکونی آچیق بلدیلر. اگرده عرب تاریخلرینه نظرقیلساق اسلاملرنڭ شوکتی دنیانی سلکتدکی وقتلرده خاتونلری نه‌روشلی بولغانی آچق معلوم اولور.

بعضیلرینی براورنده کوسترالم!

١) ام‌المؤمنین عائشه صدیقه، واسمأ بنت ابی بکرنڭ هرجهتلردن عالمه اولدیقلری کبی ایره‌نلردن آزکمسه‌لرگه نصیب بولا تورغان هیئت کبی علم‌لرده هم ماهره اولمشلردر.

٢) پیغمبرمزبرله برلکده محاربه‌لرده یورگان، امیه، بنت‌قیس ابوالدرداً خاتونی هجیمه ذات عالیه‌لری طبیبه‌لردن اولمشلردر، نُسَیبَه بنت‌الحارث جناب عالیه‌لری حکیمه‌لردن اولمشدر.

٣) امام‌حسین بن علی حضرتلرینڭ قزی، ساکنه جنابلری فصاحتده علم وادبده نظیره‌سز برنچی اولمشلردر.

٤) ٤٠٠ نچی سنه‌لر زماننده «عائشه» بنت احمدالقرطبی علمی ودرستده یازوی وقوهٔ شعریه‌سی جهتندن زمانه‌سینڭ ایڭ بیوك ذاتلرینه اوستون کلمشدر.

٥) ٤٥٠ نچی سنه‌لرده اندلسده بولمش «عروضیه» عبدالرحمن بن غلبون جاریه‌سی لغتده نحوده هم عروضده بولغان مهارتی برله‌کوب عالم‌لرگه اوستون کلمشدر.

٦) ٧٠٠ ـ ده هم ٨ بوزیللرده بولمش ام سلمه احمد بن خلف‌قزی تفسیرهم حدیثده، سیوطی هم باشقه مونڭ‌کبی ایره‌نلردن الوغ‌ذاتلرغه استاذ بولمشدر.

۷) ۹۰۰ نجی سنه‌لرنك عالمه وادیبه‌لرندن «عائشه» یوسف بن احمد قزی نه‌قدر عالمه وادیبه بولوب علمی وادبیاتی برله زماننده کوب ذاتلره استاذلق قیلمشدر.

اول کونلرده ملهٔ اسلامیه‌نك، مخالفلرگه دهشت صالدیقی بوکبی تربیه‌لی ملت آنالربنك کوبلکندن ایدی وملت آتالربنك تربیه‌ده کمالتلری بوکبی ملت آنالرنك وجودندن وکوبلکندن کلمش ایدی. زمان سعادتده علمده وفنونده نظیره‌سی اولمیان وکوب ذاتلره استاذلق قیلمغان خانملرك بولولری بوعصرده اولان خانملره نمونه اوله‌لمازمی؟ همده خانملره اوقو یازو هم هنرلر حرام دیه دنیانی شاولاتدقلری عالملرمزه عبرت دگلمی؟ فاعتبروا یا اولی الابصار

﴿ مکتب قزلرینه ﴾

ای بالالر بله‌سزلرمی؟ حاضرگی کونده نه ایچون حاضرله‌نورسز وکیلاچك زمانلرده کم بولاچقسز؟ درست حاضرگی کونده سزلر مکتب شاگردلری، وبز یورطنك کچك بالالری بولسا گزده کیلاچك زمانده اوسنلرگزه آغرخدمتلر یوکله‌تلگان بریورطنك آنالری ودهاتوغریسی برقومنك دین ودنیا جهتلرینی اصلاح ایدوچی ذاتلر اوله‌چقسز، آدم بالاسینك قایغوسز راحت زمانلری ولذتلی ساعتلری کچك وبالالق وقتلریدر. خصوصاً قارطایمش زمانگزده خاطرگزه کلوب سزلری حیرتده وتأسفده قالدره‌چق وقتلرگزده مکتب ومدرسه‌ده باشلاغان وقتلرگزدر. حاضرگی کونلرده بریورطنك اچنده آتا وآنالرگزنك تربیه‌سنده هرقایوگز قایغو وحسرتسز راحت راحت بلبللر کبی صایراشوب عمر ایتسه‌گزده برآزغنه یللرك اوتوی برله بربرگزدن آیرلشوب بربرگزدن براق یرلرگه وچیت شهرلرگه کیته‌چکسز، شوشی بختلی وقتلرگزی ولذتلی ساعتلرگزنی آغزلرگزدن تشلرگز توشوب بنکانچه صاغنوب سویلیه‌چکسز! ایمدی بوحاللرگزنی فکرلب

هر قایولرگز ایبداشلرگزنی برتوغمه‌لرگزکبی کوروب شفقت ومرحمت برله باشاب هیچ بر ساعتلرگزنی بوشقه اوزدرماینچه کیله‌چك کونلرگزنی خاطرلب قرداشلرگزك دین ودنیالری فائده‌سینه خدمت اینوچی ذات بولوب دنیاده حرمتلی اسم برله ذکر ایدلورگه وآخرتده کورکام درجه‌لرگه ایرشورگه اجتهاد ایدگز. آنك اوچون آدم بالالرینك معرفة کسب ایتوب، حقیقی انسان اسمنی آلاچق وقتلری مدرسه‌ده توردقی وقتلر بیدر. شول کونلرنك قیمتنی بلوب بارکبی همتنی اوزینك انسانلغینه صرف ایتمك اخلاقینی توزاتمك وانساننك سعادتینه سبب اولاچق هنرلری اوگرانمك تیوشلیدر. اگرده شوشی قیمتلی وقتلرگزنك قیمتینی بلمی غفلتده اوتکارساگز دنیاغه چقغاچ سزلره هیچ راحت اولمز چچك کبی عمرلرگزنی اوکنچ وحسرت ایله کیچرورسز دنیانك هرتورلی بلا وفتنه‌لرینه دوچار اولورسز.

ای بالالر! تکرار دیورمکه سعادتگز اوچون طروشاچق ساعتلرگز، شوشی مدرسه‌ده اولترغان زمانگزدر. حاضرگی یانگزده تورغان کچکنه قاره صاوتلرگز الوغ حکمت چیشمه‌لریدر، قوللرگزغه توتقان قلملرگز انجو وجوهرلر تزه‌تورغان قوراللرگزدر.

ایکی‌گنه کلمه سوزمده شولدر، هرقایولرگزنك طرشولرگز اوز فائده‌لرگز اوچوندر. سزلرنك آرالرگزده اولان بعض‌لرگزنك آتالری بای بولسه‌لرده کوبلرگزنك آتالری، اورطاچه وفقیرلردر. شولای فقیر بولاتوروب آتا آنالرگز سزنك سعادتگز اوچون بارکبی راحتلرون جیوب وبارکبی ماللرون صرف ایدرلر، اوزلری اوست باشلرینه کیونماینچه سزلرنك راحتگز اوچون اوزلرینه نه‌قدر مشقتلر یرکله‌رلر. اگر سزلر آتا آنالرگزنك بوحرمتلرینی اعتبارگزدن چیقاروب چچك کبی وقتلرگزنی بوشقه اوزدرساگز، حرمتلر آتا آنالرگزغه خیانت ایتوب الوغ گناه اشلامش بولورسز، وایکنچی اوزگزنك آلداغی سعادتلرگزنی جیوب دنیاده حرمتسز قالوب آخرتده

خوار بولوگزغه خدمت ایتمش بولورسز ! آتالری بای ودولتلی اولانلرگز، آتامنڭ دولتی کوب آتام دولتی میکاایتارلك دیه آلدانوب یالقاواق کسب ایتکان بولساگزینه الوغ خطاالنمش بولورسز ! بوانسانلر عالمینه برگنه مرتبه بولسه ده عبرة کوزلرگز برله قاراساگز هیچ بروقتده ، وهیچ براورنده ، نادانلرنڭ دولتی قرارلانغاننی عالم ومعرفتلی آدملرنڭ محتاج اولدیغنی کورمازسز . ایمدی بوحاللرنی فکرلر ایسه‌گز ایلڭ کبرا کلی وایڭ قیمتلی نرسه‌نڭ اوقو ایکانینی اوزگزده بلورسز . ایمدی بنم بونصحتلرمنی برمرتبه‌گنه توگل بلکه کوب مرتبه‌لر اوقوب وکوگللرگه برکتوب شونڭ ایله عمل ایدرگه طرشوگز .

امام میگلی اسلام بن عارف عثمانی .

« اون برنچی »

« یورت خاتونی »

هر تیوشسز اشلردن پاك بولغان وگوزل تربیه کورگان ویورت یرینی یخشی تربیه قیلغان خاتون الوغ خزینه کبیدر . چونکه یورطنڭ گوزل تربیه ایدلماکی ویورط اناسینڭ سلامتلکی واول یورطده اوسه تورغان بالالارنڭ گوزل تعلیم وتربیه قیلنمغی وایزگو بولمقلری تربیه کورگان خاتوننڭ بولوینه باغشلانمشدر . آندای خاتونلر یورطنی ویورط اچنده بولغانلرنی قاراماق برله مشغوللردر . وهم شول جماعتنی گوزل تربیه‌گه غیرت ایتمکده‌لردر . آندای خاتون یورط اچنده اوزینی برمملکت حاکمی کبی بلوب اول یورطده بولغانلرغه حکم قیلغوچی بولور . اول یورط جماعتی آندن راضی بولورلر .

اول خاتون اول یورطده هرقایوسینه باش بولور ، آنڭ سوزینه ایارورلر وآڭا اطاعت ایدرلر . برپادشاهڭ اهالیسی پادشاه طرفندن قوبولغان حاکملر ایله قارالور ، اما یخشی خاتون اوزینه ایارگان جماعتنی بر اوزیگنه قارار وآنلرنی تربیه قیلور . الحاصل گوزل

تربیه‌لی خاتوننڭ ترکلگی یورطنڭ ویورطده بولغانلرنڭ جانی کبیدر. چونکه آنداى خاتوننڭ حالسز وحرخاو بولغان وقتده شولوق ساعت یورطده‌غی عادت وتربیه وقاعده‌لر بوزیلوب توگاورگه‌هم واطلورغه باشلار وهرنرسه‌دن برکات کیدر هراش اوزوقتندن کیچیگور همان سلامتلنوب بتووی وآیاق اوستینه باصووی‌ایلان هرنرسه اوزاورننه وهر اش اوزوقتنده بولنور وهر نرسه‌ده برکات آرتور اول یورطده بولغانلرنڭ‌هربرسی اوزلرینه طابشرلغان اشنی اوزلری قیلورلر وقتندن کیچکدرمزلر بونداى خاتوننڭ امرینی کیم طڭلاماسون وکیم آڭا یاردم ایتمسون البته بره‌وده باش طارتماس.

حضرت سلیمان علیه السلام! بریورطده همت ومروت وتربیه ایلان زینتلنگان خاتون‌نڭ بولمقلقی اول‌یورطده غایت قیمتلی جهاز بولودن مڭ مرتبه آرتغراق‌در! دیو بیورمشدر. چونکه زوجنڭ یورطندن کوڭلی طنچلانور، وهریخشی اشده خاتون ایرینه یاردمچی اولور. وهریمان اشاردن منع ایدر واوزقولی‌ایله هرتورلی هنرلرنی اشلر. ایرته اویقوسندن ایرته‌رك توروب یورت جماعتنی آشاتمق ایچون آشلار حاضرلر خادملرنڭ خدمتلرینی قارار وکیچه‌لرده اوتی سونمز، کیچه‌لرده‌هم‌اش‌اشلر اش‌اشلمکدن آریمزهم آورسنمز، فقیرلرگه مرحمت ایدر وصدقه ویرر. ایری بر خدمت ایله بر یرده کیچگوب قالسه آنڭ قایتووینی کوتار وقایتووینه یورطینی قارانغی‌قیلمز اوزی غایت توغری بولغانلقدن‌ایری برلن هم طنچ‌بولور بوجماعتنڭ هیچ بولمسه ایکیشر قات کیوملری بولور. ایرینڭ واوزینڭ هم‌بالالرینڭ کیملرینی اوزی‌تیگار. وایرینڭ‌اوست کیوملرینی غایت پاك قیلوب طوتار. هرکیم آنڭ ایرینی کورگنده بونیڭ‌داى بخت‌لی کمسه دیو سویلرلر برمجلسده بولغان وقتده هرکیم اول خاتونغه حرمت قیلور، اوزی هر ایاسی بولغانلقدن قیمتلی نرسه‌لر اشلاب صاتار. آغزینی اوچابکده وعقللی سوزلر ایله‌گنه آچار. سوزلرنده کورکاملك

ویرمشاق‌لق بولور. بورروشده بذون عمرلرینی راحت اوتکارر، یورطنك هرطرفینی غایت گوزل روشنلکده صاقلار، آش آشاغانده بوشقنه اوترمز، بالالرینه قاراب آنلرنك آش آشاولرینه واوطرولرینه دقت واعتبار قیلور، هم آنلرنی تربیه‌گه اوگراتور وسلامتلکده اوسدیررگه سببچی بولور. ایرینده اول خاتوندن راضی بولور هر وقت هر یرده آنی ماقتار آکا هروقت رحمت ایته‌ر وآنك سلامتلکی اوچون هروقت خداغه دعاقیلور، اوزون عمرلی بولورینی استر.

ای‌قرداشلرم تربیه‌لی بولورغه طرشکز.

«اوفاده کامله خانم طلبه‌سندن گل‌چهره بنت میرسید عینانوا»

روسیه ایچروسنده اوّل‌مرتبه کورلش اوفاده مسلمان خانملری جمعیتی.

۱۹۰۸ سنه‌ده غنوارنك ۲۵ نچی کوننده مسلمان خانملری جمعیتینك ۱ نچی جیلوشلری بولدی! مجلسکه یوزدن زیاده خانملر کلمش ایدیلر مجلسده رئیسه ماهی پراواز بیکه شیخ علییوا بولوب مجلسنی آچدی مجلس آچلغاچ قران شریف اوقوب دعاء قیلغاچدن بعض خانملر اثرلی نطقلر وخطبه‌لر سویلادیلر رئیسه افندی ژژانوق شلطراتوب نظامنامه‌نی آلوب بوجمعیتنی اداره قیلور ایچون اعضالر صایلارغه کرك بولور اداره‌گه اعضا صایلار اوچون اوّل هرقایوکز جمعیت‌گه چیلبن بولوب یازولوکز تیوشلی ژورنوسنی بیرکز دیه دلالت ایتدی اعضالقدن ۳۳۷ صوم ۷۵ تین آقچه جیولدی، بونلردن غیری ماهی‌برواز بیکه شیخ علییژا (۱۰۰ صوم) فصاحت‌بانو بیکه نفیروا (۱۰۰ صوم) مریم‌بنت تیمر پولاط سلطانوا (۱۰۰) صوم فاطمه بیکه آلکینا (۱۰۰) صوم ینه بربیکه (۱۰۰ صوم) باری‌بولدی ۸۳۷ صوم ۷۵ تین آقچه‌لر بیلگولنوب تمام بولغاچ اداره‌گه رئیسه ایتوب مریم خانم بنت تیمر پولاط سلطانوانی صایلادیلر، آکا نائبه ایتوب

زلیخه خانم اورمانؤانی تعیین قیلوب برکون مجلسنی تمام ایدوب ایکنچی کوننک ۲۷ نچی غنؤارده ینه جیلوب اداره‌گه اعضالر صایلار اوچون ٤۳ کاندیداتکه بیلگلاب قالدردیلر ۲۷ غنوارده مریم خانم سلطانؤا یورطینه جیلوب اداره‌گه اعضالر صایلادیلر.

۱) مگلی‌صلو خانم ابن آمینوؤا ۲) زلیخه خانم بنت مفتی محمدیار سلطانؤا ۳) شمس روی خانم نذیرؤا ٤) رقیه خانم کریمؤا بونلرغه کاندیداتکه‌لر عین‌الحیات خانم آسیکایؤا صالحه خانم هم زینب خانم ینیکیؤالر وفریده خانم شمغولؤا تفتیش هیئتینه قطلو زمان خانم دولت کیلدییؤا مگلی‌جهان خانم سیفوللینا صوفیه خانم بنت مفتی محمدیار سلطانؤا تعین قیلندیلر: بونلرغه کاندیداتکه ایتوب مریم خانم یاغودینا هم فردانه‌خانم سبحانقولؤالر صایلاندی. اداره‌گه سکریتار بحرالحیات خانم دولت کیلدییؤا خزینه‌چی فاطمه خانم بنت محمدیار باسیموؤا بولدیلر.

بوخانم افندیلر خصوصا مؤسسلرنی تبریك ایدوب مملکتمزده بولغان بارچه ملت‌داشلرمزه‌اورنك بولوب خیرلی اشلر قیلورغه نصیب بولسون دیه‌مز آمین.

---

۲۵ نچی غنؤارده خانملر جمعیتنده اوقولمش خطبه‌لر جمله‌سندن.

« برنچیسی »

« باسمك یافتاح - بسم الله الرحمن الرحیم »

اوشبو مجلسکه حاضر بولمش‌خانم‌لری مجلس آچلماقی ایله‌تبریك ایده‌مز اوشبو شریف جمعه کوننده ایذگوساعتده آچلوب‌ملت اسلامیه خانم‌لربنك دنیا وآخرتده‌بخت وسعادة ایاسی اولمقلرینه بوجمعیت یناکچی وباشچی اولسون! روسیه‌ده مسلمه‌لر آراسنده بریرنچی جمعیت‌که سبب بولوب اجتهاد ایدوچی مؤسسه خانملره آیروچه تشکر ایدوب رحمت اوقیمز یاشاسون حمیتلی ملت خانملری!

پیغمبرمز محمدصلی الله علیه وسلم اوجماخ آنالر آیاق آستنده‌در دیمش اوشبو جمعیتده کیلاچکده آنا اولاچق خانم قزلری ادب ودیانة مقتضاسنچه تربیه ایدوب دنیا وآخرتلری توزك اولارق تحت تربیه‌لرنده اولان ملت بالالرینڭ اوجماخلی اولقلرینه سبب اولغای ایدی.

هرنرسه ابتداسنده آوربولادر بویاڭی ایشکه البته تیرس قاراوچی-لرده بولور، سوزوقلم ایله‌ده قارشوکیلوچیلر بولور. یاڭاصالنه تورغان آرچلمغان یولغه آیاق باصاسز بویولده آرقلی یاتقان تیگاناکلرده بولور لکن أش ایالری آڭاقاراب توقتالماس درست نیت ایله غیرت واجتهاد ومشقت‌لره صبرلق وکیلاچاك یاقتی کونلرده امید باغ-لامق یولداش اولورسه مشکل‌لکلر آرچیلور. بزم اسلام دینی علم وتربیه‌نی بارچه ایروخاتونغه لازم ایتکان هربر کشی‌گه طرشقان نرسه‌سینڭ گنه یمشی نصیب بولوردیه هرقایومزغه اجتهادنی لازم ایتوب کشیگه گنه وشانوب تیك توررودن طیغان.

اوّلده اسلام خانملری علمده باشقه ملت‌لرگه کوچورگیچ بولغان پیغمبر علیه السلامنڭ زوجه‌سی حضرت عائشه‌دن ایرلرنیچه ملڭ حدیث‌لر کوچورگانلر پیغمبر علیه السلام صحابه‌لرگه « دین‌ڭزنڭ یارتی‌سون اوشبو حمیرأدن آلوڭز» دیمش.

اندلسده بریول یازوی برآلطون بهاغه یورگان مسلمه خانملر یتوشکان الله تعالی هم پیغمبرعلیه السلام حضرتلری خانملری «صاحبه» دیب آتاغان یعنی ایرلرگه دنیا وآخرة سعادتن برگه قایغورتشه تورغان یولداش دیمکدر برنیچه‌یل مدة أیله‌گنه‌فائده‌ده‌شریك بولغان یولداش توگلدر بلکه قایغوده وشادلقده هم راحت وتارلقده فقیرلکده وبایلقده سلامت وقتده هم آورو وقتده هم آخرتده برگه بولاتورغان منگولك یولداش‌در. قزلرتربیه‌سی بیگراك مقدس‌در. پیغمبرعلیه السلام قزلرنی تربیه ایلوچی ادب وعلم اویراتوچیلر

منم ایله درجه‌لری برگه بولور دیمش‌نه‌بیوك سونچدر الله‌تعالی الفت
واتفاق بیروب ادب وانصاف دائره‌سنده ترقی ایتولرکزی نصیب
ایله‌سون، دعاچی‌کز امام حسنی.

خانملر جمعیتنده اوقولغان نطقلر جمله‌سندن

«ایکنچی»

حرمتلو وشفقتلو خانم افندیلر!

حرمتلولر! هرقایوکزه معلوم دنیاده هربر مترقی‌ملت وقوملرنك
کندوملت وقوملرینی صاقلاب دین ودنیالرینك سعادتلرینی
آرتدروب علم ومعرفت واخلاق هم هنر طرفلریندن آلغه بیارو
اوچون آچلمش جمعیت خیریه‌لری واردر بونلر هرکون یاکه
هرساعت آرتوب یاتمباقده‌درلر شونلرنی کوروب بزمسلمان
خانملرینه کوب عبرت آلوب بوکون زمانمز یکرمنچی عصرنك
کورساتوی بوینچه اجتهادینه شروع قیلوب نظام‌نامه سنی یازدروب
ترجمه هم طبع قیلدروب نظام نامه‌نك اچنده کورستلگانچه ملت
اسلامیه‌نی وملت بالالرنی طریق هلاکتدن قوتقاوروب سعادت یولینه
کرتوحقنده اجتهاد هرقایومزغه فرض بولسه‌ده نه‌چاره‌که بوزمانه‌غه
قدری بوالوغ اشنی قایدن باشلاب وقایدن توتونوب اشارگه‌بزلرگه
یول‌کورساتوچی بولمادقندن همده اوزمزغفلتمز سببلی بوکونه قدری
براشنه قیلوممکن بولمادی. آزمی کوبمی اوشبویکرمنچی عصرده کوزلرمز
برقدرگنه آچلوب کیلاچکده آنابولاچق بالالرمز خصوصنده هرتورلی
اوی وفکرلرگه توشدك ایمپیراطور اعظم حضرتلرینك مانیفیست
عالیه‌لرینه بناءً هرتورلی ملتکه فائده‌لی جمعیتلر ترتیب ایتوممکن
اولمقندن اوشبوکون آلدمزده اولان جمعیتنی آچارغه موفق بولدق
برجمعیتمزنك توب مقصودی کیلاچکده آنا بولاچق قزبالالرمزنی
کوزل‌ایدروب تربیه ایتمك‌که اجتهادایدودر. معلوم‌که‌بوقدری الوغ-

اش برەونلگنه قولنەن کیلمایەدر شوڭار بناءً عالم وعالمەلرمز علملری ایله بای وغیرلرمز همت وغیرتلری ایله ، بوقدر ثوابلی اشکه یاردم ایدشمك تیوشدر بوطریقه ایدو ایچون بوکبی جمعیت ومشاورە مجلسلری یاصاب سویلشو والفت ومحبت ایلان مصلحت ایدشو لازم در. بوجمعیتمز خصوصاً خاتون وقز بالالرمز ایچون فائدەلو اولاچغنده شبهه یوقدر چونکه بوجمعیتمز قزبالالرمزنی تربیه ایدو ایچون برنچی درجەدە یاردمچی در بزم قزبالالرمز تربیەلو گوزل خلق وگوزل معرفت ایاسی بولسەلر طبیعی بالالری ده شویله اولاچقدر چونکه بالالرنڭ برنچی تربیه آلاتورغان اورنلری آنالرنڭ ایتاگی در. ایکنچی مدرسەدر. ایمدی اگرده ملت آنالری اوز بالالرینڭ اڭ گوزل واڭ معرفتلو وکیلاچکده آرسلان کبی بهادر بولوینی تلاسەلر آنا بولاچق قزبالالرنی تربیەده کیمچلك قیلماسونلر بوخصوصده رسول اکرمنڭ ده امرایندیکی معلومدر ودخیده بوکبی جمعیتلره یاردم اعانەده بولشسونلر دیه جان ودیلدن رجاء ایتەمز. حق سبحانه وتعالی اوز فضلی ورحمتی ایله اوشبوکبی ملتمزگه فائدەلو جمعیتلرنی یاصارغه مانفیست عالیلری ده رخصت ایدن ایمپیراطور اعظم نیکولای الیکساندروویچ حضرتلرینڭ بالجمله خاتون وقزلارغه شفقتلی زوجهٔ محترمەسی آلیکسارا فیدرونا ومحترمه انکاسی ماریه فیدرونا وعزتلو بالالرینڭ وجمله خاندان عالیلرینڭ ومحترم خادم الملت ومرجع الاسلام اولان مفتی الاسلام حضرتلری محمدیار سلطانف وزوجهٔ محترمەلری وعزیز بالالرینڭ عمرلرینه برکات ویروب فقیر وفقراءغه وبالجمله رعیتکه فائدەلو نەبیر وعمللر میسر ایلایه واشبوکوردکمز جمعیتکه باش سببچی اولارق اجتهاد ایدوب یاصاوچیلرنڭ عمرلرینه برکات بیروب قیامتکه قدر اسم شریفلری ایذگولك ایله ذکر قیلنونی نصیب ایلەیه وبوجمعیتمزنڭ خیرلو اعنده باشلانوب خاتون وقزبالالرمزغه الوغ یاردمچی ویتاکچی اولارق اوزاق عمرلر ایله ملتنڭ آلغه کیتوینه الوغ خدمتلرنی نصیب ایلەیه آمین بحرمة سید المرسلین .

عائشه آبزگیلدینا

«۳ نچیسی»

عفتلو بیکه وخانم افندیلر !

جمعیتلرگزی ملت نامندن تبریك ایدوب بوکبی جمعیتنك بولوینه اجتهاد ایدوچی همیتلو بیوك خانم افندیلره آیروچه طرفمدن رحمت اوقیم.

خانم افندیلر! مونك کبك (تعاون) یعنی یاردمله‌شمك جمعیتی ایك برنچی کیراك نرسه‌لر جمله‌سندندر.

بویاردمله‌شمك جمعیتنك لازم ایدوکن الله‌تعالی حضرتلرینك قرآن کریمده بیان قیلغان اعوذ بالله من الشیطان الرجیم (تعاونوا علی البر والتقوی) یعنی یاردم قیلوشکزلر هر ایذگو اش ایله تقوالقغه. دیمشدر. کیلکز همتلی خانم افندیلر ! بوجمعیتنك بولوب خدمتکه کریشوینه بارچه‌مز اتفاق ایدوبماللی خانملر مالللری ایله عقللی‌لر عقلی ایله علمی اولان خانملر علملر یله ممکن قدری طروشایق. عربلرده (همت الرجال تقطع الجبال) دیگان سوز بار یعنی طروشقان ایرلر طاو طاشلرنی کیسوب اورندن کوچره‌لر اول سوز یالغز ایرلرگه گنه خاص بولمای بلکه هرهمت وغیرتلی بولغان قزوخاتونلرده‌ده طابلورغه تیوش. آنك ایچون الله‌تعالی بزلرنیده ایرلر کبی قابلیتلی ـ وصلاحیتلی قیلوب یاراتقان بزلرده آلار کبی هرشینك سببلرون قیلوب اخلاص برله طروشساق انشاءالله هرقایوسی بولور. هم بولاچق دیب سوزمنی تمام قیله‌من.

اوفاده معلمه خدیجه.

بر
گوز

3/-

٤ نچیسی

وکلی قرداشلرم !

اوشبو ملت مجلسنی (یعنی جمعیة خیریه‌نی) تأسیس ایدوچی همیتلو واجتهادلو مؤسسه خانملره علی الخصوص اوشبو مجلسکه جیولمش خانملره علی العموم چن کوکلمدن شادلانوب اوشبوجیولشمزی تبریك ایدرم . روسیه‌لو اسلام قرنداشلرمز آراسنده بوکونه قدر وجوده کلمامش براشنك وجوده کلمکی بیوك شادلق وبیوك بر فضیلتدر . خانملره مخصوص بوکبی جمعیتلرك بولوی شرعا وعقلا ممدوح اش اولدیغیله برابر دین وملتمزنك ترقیاتنه‌ده بیوك سبب وبیوك برباصقچ اولاچغنده هیچ شبه یوقدر درست : روسیه‌ده ایلك برنچی مرتبه کورلمش برجیولش اولدیغندن فائده‌سنه عقللری ایرشمگانلر بلکه معقول کورمزلر لکن رسول اکرم صلی الله علیه وسلم حضرتلرینك «لاتجتمع امتی علی الضلالة» دیه بیوردیغی حدیث شریفنی مطالعه ایتسه‌لر وفلسفه‌سنی ملاحظه قیلسه‌لر ودوشونگانلرمز دوشنمگانلره آکلاتسالر ، بوکبی خیرلو برجیولشنك کره‌ك ایدیکنه هیچ شبهه توتماسلر .

١ اعتبار ایدلم جناب حق حضرتلری بزلره پیغمبر یباردی وپیغمبرمز هم رسول اکرم صلی الله علیه وسلم حضرتلری نچه‌مکلر حدیثلر ... قالدردی . برقرآن وحدیث ایله عمل قیلمقنی ایرانلره گنه فرض بله‌سزمی ؟ یوق قرنداشلرم ایرانلره گنه فرض اولمامش بلکه وخانملره برابر جمله‌مزه فرض اولمشدر . جناب حقنك امری ... تیگزدر . اگر قرآن وحدیث ایله عمل قیلمق ایرانلره وخانملره فرض اولسه قرآن وحدیث اتفاق اوله‌رق دنیاوی واخراوی ایشلرمز وجمله دین قرنداشلرمزنك آراسنی اصلاح ایتمك ایله عام وضروری هنرلرنی اوگرانمك وبلمك ایله امر قیله‌در .

اعتبار ایدلم : روسیه یورطنده نچه طائفه وملتلر برگه یاشامقده اوشبولرنك ایچنده نه‌قدر فقیرلك ونه‌قدر خوارلق‌ده کون ...

وارابسه دخوبره گی بزنك مسلمان قرداشلرمزدر. بونیلکدن؟ البته نادانلق وهنر یوقلغندندر. اسلام قرداشلرمزك بونچه خوارلقده واسارتده هرکیچردکلرینی حیثلو مؤسسه خانملرمز بزلردن اوسروك دوشنوب علم هنر، ادب واخلاق وتربیه اورلغینی تاراتوب دین وملتمزك ترقیاتنده حرکت ایتو ایچون فقیرلکدن واسارتلکدن خلاص تابوایچون بو جمعیت خیریه‌نی تأسیس ایتدیلر بوجمعیت خیریه‌نك دین قرنداشلرمزه قیلاچق فائده‌لری وخدمتلری یتیمه وفقیره‌لره یاردم ایتو وآنلره دین تانتو علم وهنر بلدروب ادب، اخلاق ایله تربیه قیلو وقز بالالره مخصوص مکتب ومدرسه‌لر بنا ایدو، یتیمه وفقیره اولانلرنی شومکتب ومدرسه‌لرده مجاناً تربیه قیلو ومعلوماتلی معلمه‌لر یتشدروب تیوشلی اورنلره معلمه‌لر بیارو الحاصل نشرعلوم ونشرمعارف قیلودر بناءً علیه اوشبو جمعیة خیریه‌نی تأسیس ایتوچی مؤسسه خانملردن: صوفیه بیکه جانتورینا، م‍.‍پرواز بیکه‌شیخ عابیوژا، مریم بیکه سلطانوژا، فاطمه بیکه باسیموا، عائشه بیکه کمالدینوا، جناب عالیه‌لرینه مع‌الممنونیة تشکرلر اوقوب یاشاسون حمیتلو مؤسسه خانملری ویاشاسون ملة‌اسلامیه صدالری ایله تبریك ایدرم.

اوفاده مکتب تدبیریه‌ده معلمه کامله قاسموا.

مؤلفه طرفندن:

اوشبو خانملر اصلاحی نام رساله‌مزه اشتراك ایدوب مقاله‌لر ارسال ایدن قرداشلریمه التفاتلرندن ممنونه اوله‌رق چن کوکلدن تشکر ایدرم.

«کامله»